

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**KAPADOKYA JEOPARK ÖNERİSİNİN YEREL HALK
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Buket KARAMEŞE

Balıkesir, 2014

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**KAPADOKYA JEOPARK ÖNERİSİNİN YEREL HALK
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Buket KARAMEŞE

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yılmaz ARI**

Balıkesir, 2014

“Bu alışma Balıkesir Üniversitesi Rektrlė Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından BAP 2013/41 Kodlu Proje İle desteklenmiştir.Teřekkür ederiz.”

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Coğrafya Anabilim Dalı'nda 201112515001 numaralı Buket KARAMEŞE' nin hazırladığı "Kapadokya Jeopark Önerisinin Yerel Halk Açısından Değerlendirilmesi" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 10/06/2014 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan)
Prof. Dr. Abdullah KÖSE

Üye (Danışman)
Prof. Dr. Yılmaz ARI

Üye
Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYDIN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.

07/07/2014

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Zübeyde GÜNEŞ YAĞCI

ÖN SÖZ

1800' lü yıllarda ortaya çıkan milli park kavramı ile birlikte doğa koruma yolunda ilk somut adım atılmıştır. Daha çok estetik ve ekonomik değeri ön planda olan alanlara jeolojik açıdan önem arz ederek bilimsel değer taşıyan sahaların eklenmesiyle birlikte jeoparklar doğmuştur. Korurken sürdürülebilir kullanımı hedefleyen jeoparkları diğer koruma statülerden ayıran en önemli özelliği yerel kalkınmayı sağlayabilmektir. Bu araştırma Kapadokya' da kurulacak olan bir jeoparkın muhtemel etkilerinin nasıl olacağını ve zaten milli park olan alanın yerel kalkınmayı bu güne kadar nasıl etkilediğini tespit ederek literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlar.

Bu çalışmanın tamamlanmasında emeği geçen ve fikirleriyle bana ışık tutan kıymetli hocam Prof. Dr. Yılmaz Arı' ya, literatür konusunda yardımcı olan Doç. Dr. Gülpınar Akbulut' a, desteklerini esirgemeyen Araş. Gör. Bekir Derinöz' e, Balıkesir Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine, saha çalışmalarında yardımcı olan Mehmet Albayrak, Hamit Albayrak ve Oğuz Albayrak' a, çevirilerde katkıları bulunan Emre Karameşe' ye, maddi manevi hep yanımda olan aileme, değerli eşim Mustafa Karameşe' ye ve değerli dostum Sinem Akdik' e ve yöre halkına teşekkürlerimi sunarım.

Buket Karameşe

ÖZET

KAPADOKYA JEOPARK ÖNERİSİNİN YEREL HALK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

KARAMEŞE, Buket

Yüksek Lisans, Coğrafya Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yılmaz ARI

2014, 69 Sayfa

Bu araştırmanın amacı Kapadokya’ da yer alan Göreme Tarihi Milli Parkı’ nın yerel kalkınmaya yaptığı katkıları tespit ederek, alanın jeopark olması durumunda bu katkıların ne yönde gelişeceği üzerinde durmaktır. Bu çalışma 2011 ve 2012 dönemlerinde yapılan saha çalışmalarına dayandırılmıştır. Kullanılan veriler çoğunlukla Göreme Tarihi Milli Parkı içinde yaşayan yerel halkla yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Göreme Tarihi Milli Parkı Kapadokya içinde çok küçük bir alandır. Oysa Kapadokya’ nın her yerinde jeolojik ve kültürel miras nitelikte yapılar oldukça fazladır. Jeopark ilan edilmesi durumunda tüm bunlar bir bütün halinde ele alınarak değerlendirilmelidir. Araştırma sonuçlarına göre tarihi, kültürel ve peyzaj değeri açısından zengin bu alanın birkaç farklı statüde korunmasından dolayı alanda birden çok kurumun söz sahibi olması beraberinde bazı problemler getirmiştir. Ayrıca yoğun turizm yerel halka çok fazla ekonomik bir katkı getirmediği için bu da sürdürülebilir yerel kalkınmanın gerçekleşmediğini göstermektedir. Küresel Jeoparklar Ağı’ na üyelikle birlikte koruma kriterleri sürekli denetlenecektir. Jeoparkların ana hedeflerinden birisi yerel kalkınmayı sağlamaktır. Jeoturizm, eğitim ve koruma fonksiyonları da jeoparklar için olmazsa olmazdır. Kitle turizminin verdiği zarar jeoturizmle birlikte büyük oranda azaltılabilir. Eğitim fonksiyonu ile yerel halkın farkındalığı artarak bilinçli bir kullanım geliştirilebilir. Ayrıca milli parklarda olan yasaklar yerini sürdürülebilir kullanıma bırakacaktır.

Anahtar Kelimeler: Jeopark, Jeolojik Miras, Kapadokya, Kırsal Kalkınma, Sürdürülebilir Gelişme

ASSESSMENT OF PROPOSED CAPPADOCIA GEOPARK FROM PERSPECTIVE OF LOCAL COMMUNITY

KARAMEŞE, Buket

Master Thesis, Department of Geography

Adviser: Prof. Dr. Yılmaz ARI

2014, 69 Pages

The aim of this research is to determine the contributions of Göreme Historical National Park in Cappadocia to local development and to investigate the possible effects when the area is going to be a geopark. This study is totally based on field works in 2011 and 2012 periods. Data were mostly acquired from the interview with local people who live in Göreme Historical National Park. Göreme Historical National Park is very small area in Cappadocia. Yet, there are many resources in Cappadocia which have qualities of geologic and cultural heritage. In the case of being declared as geopark, all these should be evaluated as a whole. The results show that, although the area is rich in natural, historical and cultural values, there are several institutions dealing with the management of these resources and that creates important problems for the area. Also because mass tourism doesn't contribute much to economies of local community, this shows that sustainable local development has not come true. With the help of Global Geoparks Network membership, protection criteria will always be checked. One of the main aims of geoparks is to provide local development. Geotourism, education and functions of protection are indispensable for geoparks. The harm of mass tourism can be reduced by geotourism substantially. A conscious usage can be developed by increasing local community's awareness. In addition, bans on national parks will give their places to sustainable usage.

Key words: Geopark, Geological Heritage, Cappadocia, Rural Development, Sustainable Development

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÇİZELGELER LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Problem.....	7
1. 2. Amaç.....	9
1. 3. Önem.....	12
1. 4. Varsayımlar.....	13
1. 5. Sınırlılıklar.....	13
1. 6. Tanımlar.....	14
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	16
2. 1. Kuramsal Çerçeve	16
2.2. İlgili Araştırmalar.....	19
2.2.1. Saha İle İlgili Literatür.....	19
2.2.2. Konu İle İlgili Literatür.....	21
3. YÖNTEM.....	25
3. 1. Araştırmanın Modeli.....	25
3. 2. Bilgi Toplama Kaynakları.....	25
3. 3. Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi.....	26
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	28
4.1. Göreme Tarihi Milli Parkı.....	28
4.1.1. Göreme Tarihi Milli Parkı' nın Doğal Ortam Özellikleri.....	29
4.1.1.1. Jeoloji.....	29
4.1.1.2. Jeomorfoloji.....	31
4.1.2. Göreme Tarihi Milli Parkı Yerleşmeleri.....	32
4.1.2.1. Göreme.....	32
4.1.2.2. Ortahisar.....	33

4.1.2.3. Uçhisar.....	34
4.1.2.4. Çavuşin.....	35
4.1.2.5. Ürgüp.....	35
4.1.3. Göreme Tarihi Milli Parkı Açık hava Müzeleri.....	36
4.1.3.1. Göreme Açık hava Müzesi.....	36
4.1.3.2. Zelve Açık hava Müzesi.....	38
4.2. Kapadokya’ da Koruma Statüleri.....	38
4.3. Kapadokya’ nın Jeolojik ve Kültürel Miras Potansiyeli.....	40
4.3.1. Avanos.....	41
4.3.2. Kaymaklı Yeraltı Şehri.....	42
4.3.3. Derinkuyu Yeraltı Şehri.....	44
4.3.4. Özkonak Yeraltı Şehri.....	45
4.3.5. Mustafapaşa Kasabası.....	45
4.3.6. Acıgöl.....	47
4.3.7. Gülşehir.....	48
4.3.8. Hacıbektaş.....	49
4.4. Halkın Milli Park Algısı.....	50
4.5. Jeoparkın Muhtemel Etkisi.....	54
4.5.1. Jeoturizm.....	54
4.5.2. Eğitim.....	57
4.5.3. Koruma.....	59
5.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
5. 1. Sonuçlar.....	60
5. 2. Öneriler.....	60
KAYNAKÇA.....	62

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1	Türkiye’de Doğal Alan Koruma Kategorileri.....	2
Çizelge 2	Avrupa Jeoparklar Ağı Üyeleri.....	6
Çizelge 3	Nevşehir ve İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamaları	8
Çizelge 4	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Karşılaştırması (2003-2010)..	8
Çizelge 5	Göreme Tarihi Milli Parkı SWOT Analizi.....	11
Çizelge 6	Müze ve Ören Yerlerinin Ziyaretçi İstatistiği.....	52

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1	Avrupa Jeoparklar Ağı Üyeleri.....5
Şekil 2	Göreme Tarihi Milli Parkı Lokasyon Haritası.....29
Şekil 3	Göreme Tarihi Milli Parkı Jeoloji Haritası.....30
Şekil 4	Peribacaları İçerisindeki Göreme Kasabası.....32
Şekil 5	Ortahisar Kasabası ve Kalesi.....33
Şekil 6	Uçhisar Kasabası ve Kalesi.....34
Şekil 7	Vaftizci Yahya Kilisesi Kalıntıları.....35
Şekil 8	Üçgüzeller.....36
Şekil 9	Göreme Açık hava Müzesi.....37
Şekil 10	Elmalı Kilise.....38
Şekil 11	Zelve Açık hava Müzesi.....38
Şekil 12	Nevşehir'in Jeolojik ve Kültürel Açından Önemli Yerleri.....40
Şekil 13	Çanak Çömlek Atölyesi.....41
Şekil 14	Saruhan Kervansarayı.....42
Şekil 15	Kaymaklı Yeraltı Şehri.....43
Şekil 16	Sürgü Taşı.....43
Şekil 17	Şaraphane.....44
Şekil 18	Manastır Bölgesi.....45
Şekil 19	Aziz Vasilios Kilisesi Tavan Resmi.....46
Şekil 20	Konstantin Heleni Kilisesi.....46
Şekil 21	Asmalı Konak.....47
Şekil 22	Kalecitepe Tuf Halkası.....48
Şekil 23	Nevşehir Acıgöl Kalderası ve Güneydağ Riyolitik Domu.....48
Şekil 24	Mantarkaya.....49
Şekil 25	Çavuşin Kasabası Yöre Halkı ile Yapılan Bir Mülakat.....51

1. GİRİŞ

19. yüzyıldan önce küçük çapta koruma çalışmaları yapılsa bile modern anlamda dünyada ilk olarak 1872' de ABD' de Yellowstone Milli Parkı' nın ilan edilmesiyle başlamıştır. Bunu Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve Meksika izlemiştir. Avrupa'da ilk milli park Amerika'dan 37 yıl sonra daha çok bilimsel çalışma amaçlı olarak 1909 yılında İsveç' te, ikincisi de 1914 yılında İsviçre' de ilan edilmiştir. Avrupa 'daki milli parklar "İnsan - Doğa" ilişkisini ön planda tutarak, hem bilimsel araştırmaların yapılmasına hem de ziyaretçilerin doğaya zarar vermeksizin turistik amaçlı kullanımlarına izin vermiştir (Yücel ve Babuş, 2005).

Türkiye' de modern doğa koruma milli parkların ilanı ile başlamıştır. İlk olarak 1958' de ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı' dır. Milli parklar kanunu 1983 yılında kabul edilmiş olsa da 1956 tarihinde çıkarılan Orman Kanunu' nda ilk kez milli park terimini kullanmış ve 1983 yılına kadar ilan edilen milli parklarımız o kanuna göre ilan edilmişti. Türkiye' de doğa koruma temelde 1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar kanununa göre yapılmaktadır. Bu kanunda 4 adet doğal alan koruma kategorisi belirlenmiştir (Çizelge 1). Bunlar milli parklar, tabiatı koruma alanları, tabiat parkları ve tabiat anıtlarıdır. Bunların dışında özel çevre koruma bölgeleri ve UNESCO tarafından desteklenen Biyosfer Rezervleri de vardır. Bu koruma kategorileri tamamen birbirini dışlar durumda değildir. Yani bir doğal alan bazı durumlarda birden çok kategori ile korunabilmektedir. Bu durum bazen sorunlar yaratsa da alanın durumunda ya da mevzuatta yapılan değişiklikler bunu zorunlu kılmaktadır (Arı, yayımlanmamış ders notu).

Kapadokya' da bunlardan bir tanesidir. 1985' te UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiş, 1986' da milli park ilan edilmiştir. Ayrıca bölgede arkeolojik, doğal, kentsel sit alanları da bulunmaktadır.

Çizelge 1. Türkiye’de Doğal Alan Koruma Kategorileri

Koruma Kategorisi	Sayısı	Kapladığı Alan (ha)
Milli Park	40	848.119
Tabiat Parkı	184	81.989
Tabiatı Koruma Alanı	31	63.694
Tabiat Anıtı	107	5.560
Özel Çevre Koruma Bölgesi	15	1333.5
Biyosfer Rezervi	1	25.258
Ramsar Alanı	14	5513.153
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	80	1.201.212
TOPLAM	472	7.738.985

Kaynak: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014.

Milli Parklar: Bilimsel ve estetik olarak, ulusal ve uluslararası ender bulunan doğal ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını ifade eder. İlk olarak 1958 ‘ de Yozgat Çamlığı Milli Parkı’ nın ilanından sonra 2009‘ da Erzurum Nene Hatun Tarihi Milli Parkı’ nın ilanı ile birlikte milli park sayımız 40’a ulaşmıştır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014).

Tabiat Parkları: Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır. Milli Parklardan ayrılan yönü ulusal ölçekte önem arz etmesidir. İlk olarak 1983’ te Muğla Ölüdeniz – Kırdak Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 2012’ de ise Bilecik’ te Harmankaya Kanyonu’ nun Tabiat Parkı olarak ilan edilmesiyle bu sayı 184’ e ulaşmıştır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014).

Tabiatı Koruma Alanları: Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri barındıran ve mutlak korunması gereken sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarını ifade eder.

1987 ‘ de Samsun’ da Hacıosman Ormanı Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiş ve 1998 ‘ de Artvin Camili – Gorgit Tabiatı Koruma Alanı ‘ nın ilanıyla bu sayı 31’e çıkmıştır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014).

Tabiat Anıtları: Tabiat ve tabiat olaylarının oluşturduğu özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarıdır. İlk tabiat anıtımız 1988’de Düzce’ de ilan edilen Samandere Şelalesi‘ dir. 2012’ de Manisa – Kula Peribacaları’nın ilanıyla bu sayı 107’ ye ulaşmıştır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014).

Özel Çevre Koruma Bölgeleri: Akdeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması (Barselona), sözleşmesinin taraf ülkelere getirdiği bir yükümlülük gereği ülkemiz ve dünya için ekolojik önem taşıyan ancak sanayi, turizm ve yapılaşma gibi baskılardan dolayı bozulma veya yok olma riski altında oldukları için Bakanlar Kurulu Kararı ile özel koruma altına alınan alanlardır. 1988’ de Muğla Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilmiş, 2004’ te ise Trabzon Uzungöl’ ün ilanıyla bu sayı 15’ e ulaşmıştır (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 2014).

Biyosfer Rezervleri: Biyosfer Rezervler insan ve doğa arasındaki ekolojik, ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan dengeli ve sürdürülebilir ilişkilerin kurulduğu ve UNESCO'nun İnsan ve Biyosfer (MAB) Programı içerisinde yer alan karasal ve/veya kıyı ekosistemlerine sahip alanlardır (Unesco, 2014). Türkiye’ nin tek biyosfer rezervi 2005’ te ilan edilen Artvin – Camili Biyosfer Rezervi’ dir.

Ramsar Alanları: 1971’ de İran – Ramsar’ da imzalanan sulak alanların korunmasını ve akılcı kullanılmasını hedefleyen “Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme” kısaca Ramsar Sözleşmesi’ ne Türkiye, 1994’ te taraf olmuştur (Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü, 2014).

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Kara Avcılığı Kanunu ile korunan ancak yönetim ve işletim kuralları sıkı tutulmadığı için koruma statüsüne kabul edilmemesi gereklidir (Arı, yayımlanmamış ders notu). Adana Akyatan Gölü 2005’ te ilan edilerek ilk Yaban Hayatı Geliştirme Sahamız olmuştur. Şanlıurfa Birecik

Fırat Yaban Hayatı Geliştirme Sahası' nın ilanıyla ise 2011 yılında bu sayı 80' e ulaşmıştır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2014).

Jeoparkların Tarihçesi: 16 Kasım 1972' de Paris' te düzenlenen 17. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Genel Konferansı' nda kabul edilen “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” ile birlikte yok olma tehdidi altındaki doğal miras alanları korunma altına alınmıştır.

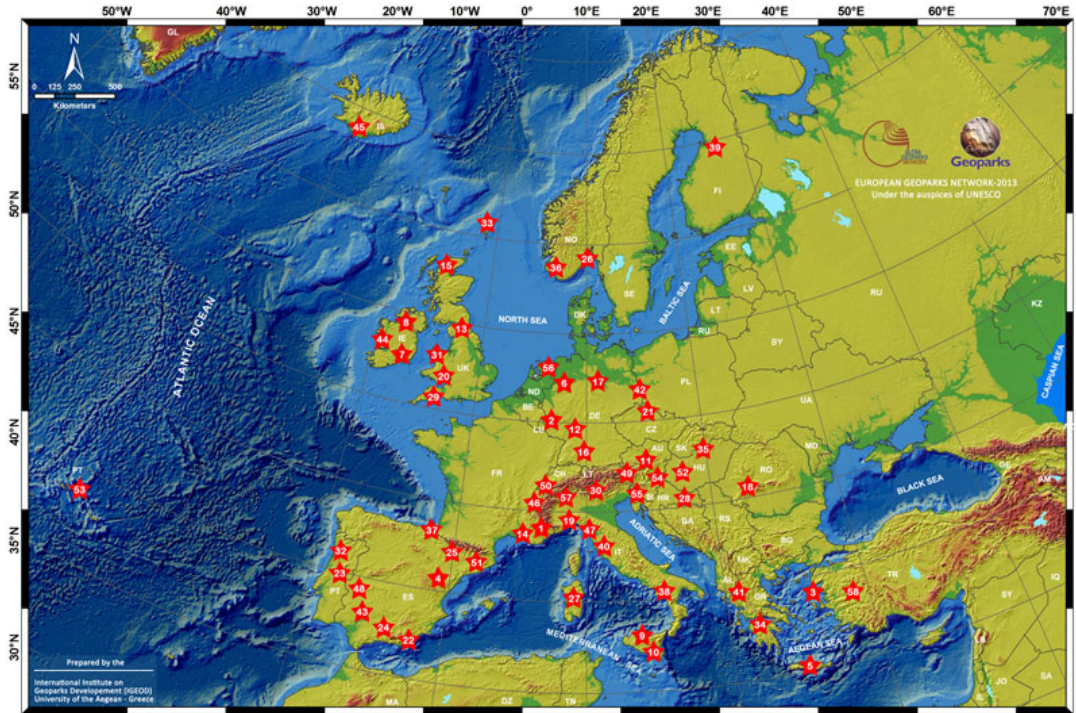
Jeolojik miras kavramı çok eski olmamakla birlikte bugün bir çok ülkede genel kabul görmüştür. Öncelikle 1991' de Jeolojik Mirasın korunmasını amaçlayan ilk uluslar arası sempozyum Fransa' da düzenlenmiş ve ardından Digne Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu sempozyuma katılan otuzdan fazla ülkenin yüzden fazla uzmanı, ulusal ve uluslararası mercilerden gerekli tüm yasal, parasal ve örgütsel önlemleri alarak bu mirasın önemsenmesini ve korunmasını acilen istemektedir (Türkiye Jeolojik Mirası Koruma Derneği [JEMİRKO], 2013).

Yılmaz' a (2002) göre jeolojik miras niteliğindeki yerler, hem yerkürenin oluşumunun daha iyi anlaşılması, hem de bu bilgilerin gelecek kuşaklara aktarılması bakımından önemlidir. Digne Bildirgesi'nin ardından giderek daha fazla ülke, kendi ülke sınırlarındaki önemli jeolojik ve jeomorfolojik yerleri dikkate almaya ve korumaya yönelik stratejiler geliştirmeye başlamışlardır.

Ardından Avrupa Jeolojik Mirasını Koruma Topluluğu (PROGEO) jeolojik mirası korumak amacıyla kuruldu ve bir çok ülke jeolojik miras envanterini çıkardı. Türkiye' de ise Jeolojik Mirası Koruma Derneği (JEMİRKO) kuruldu. Bu derneğin kuruluşu (JEMİRKO, 2013) Ankara Üniversitesi'ndeki JEMİRKO isimli öğrenci topluluğuna (Mart 1997) dayanır. Bu topluluk eğitim seminerleri, kişileri ve kurumları ziyaret, literatür araştırması ve saha gezileri şeklinde yürüttüğü faaliyetlerinde tıkanınca, “Türkiye Jeolojik Mirasını Araştırma ve Koruma Grubu” kurulması gündeme gelmiştir. JEMİRKO, PROGEO üyesi olarak Türkiye Jeolojik Miras Envanterini oluşturmak amacıyla MTA Genel Müdürlüğü, Kültür ve Doğa Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Genel Müdürlüğü ile Doğa ve Çevre Derneği arasında imzalanan protokole göre Mut Miyosen Havzası, Karapınar Volkanik Havzası, Gümüşhane Artabel Gölleri, Kula Volkan Konileri, Yerköprü Şelalesi, Kapadokya Peribacaları, Tuzgölü ve Gökbel Vadisi pilot alanlar olarak

saptandı (İnan, 2008). Böylece Türkiye' nin jeolojik miras alanlarının belirlenmesindeki ilk somut adım atıldı.

Öte yandan dünyada ise 2000 yılında Avrupa Jeoparklar Ağı dört Avrupa Jeoparkı' nın önderliğinde (Reserve Géologique de Haute Provence/Fransa, Petrified Forest of Lesvos/Yunanistan, Vulkaneifel European Geopark/Almanya ve Maestrazgo Cultural Park/İspanya) kurulmuştur. 2004 yılında Çin' de ilk Uluslararası Jeopark Konferansı düzenleniş ve UNESCO tarafından Küresel Jeoparklar Ağı oluşturulmuştur (Gümüş, 2008). Kula Jeoparkı Küresel Jeoparklar Ağı' na ve Avrupa Jeoparklar Ağı'na 2013 Eylülünde üye olarak 58. sırada yerini almıştır (Şekil 1, Çizelge 2).

Şekil 1. Avrupa Jeoparklar Ağı Üyeleri

Kaynak: EGN, 2014.

Çizelge 2. Avrupa Jeoparklar Ağı Üyeleri (EGN, 2014).

	ADI	ÜLKE		ADI	ÜLKE
1	<u>Rezerv Geologique de Haute-Provence</u>	FRANSA	30	<u>Parco Naturale Adamello Brenta</u>	İTALYA
2	<u>Vulkaneifel Jeopark</u>	ALMANYA	31	<u>GeoMôn Jeopark</u>	WALES - İngiltere
3	<u>Lesvos Jeopark</u>	YUNANİSTAN	32	<u>Arouca Jeopark</u>	PORTEKİZ
4	<u>Parque del Kültürel Maestrazgo</u>	İSPANYA	33	<u>Jeopark Shetland</u>	İSKOÇYA - İngiltere
5	<u>Psiloritis Tabiat Parkı</u>	YUNANİSTAN	34	<u>Chelmos - Vouraikos Jeopark</u>	YUNANİSTAN
6	<u>Geo ve naturepark Geopark TERRA.vita</u>	ALMANYA	35	<u>Novohrad - Nograd Jeopark</u>	MACARİSTAN - SLOVAKYA
7	<u>Copper Coast Jeopark</u>	İRLANDA	36	<u>Magma Jeopark</u>	NORVEÇ
8	<u>Marble Arch Mağaralar Global Jeopark</u>	İRLANDA	37	<u>Bask Bölgesi Jeopark</u>	İSPANYA
9	<u>Madonie Jeopark</u>	İTALYA	38	<u>Parco Nazionale del Cilento e Vallo di Diano</u>	İTALYA
10	<u>Rocca di Cerere Jeopark</u>	İTALYA	39	<u>Rokua Jeopark</u>	FİNLANDİYA
11	<u>Nature Park Steirische Eisenwurzen</u>	AVUSTURYA	40	<u>Toskana Madencilik Park</u>	İTALYA
12	<u>Bergstrasse-Odenwald Jeopark</u>	ALMANYA	41	<u>Vikos - Aaos Jeopark</u>	YUNANİSTAN
13	<u>Kuzey Pennines AONB Avrupa Jeopark</u>	İngiltere	42	<u>Muskau Arch Jeopark</u>	ALMANYA / POLONYA
14	<u>Luberon, Parc Naturel Regional</u>	FRANSA	43	<u>Sierra Norte de Sevilla Tabiat Parkı</u>	İSPANYA
15	<u>North West</u>	İskoçya, İngiltere	44	<u>Burren ve</u>	İRLANDA

	<u>Highlands Jeopark</u>			<u>Cliffs of Moher</u>	
16	<u>Suabiyalı ALBS Jeopark</u>	ALMANYA	45	<u>Katla Jeopark</u>	İZLANDA
17	<u>Jeopark Harz, Braunschweiger Land, Ostfalen</u>	ALMANYA	46	<u>Massif des Bauges Jeopark</u>	FRANSA
18	<u>Hateg Ülke Dinozorlar Jeopark</u>	ROMANYA	47	<u>Apuan Alps</u>	İTALYA
19	<u>Parco Del Beigua</u>	İTALYA	48	<u>Villuercaas-Ibores-Jara</u>	İSPANYA
20	<u>Fforest Fawr Jeopark</u>	UK	49	<u>Carnic Alps Jeopark</u>	AVUSTURYA
21	<u>Bohemian Paradise</u>	ÇEK CUMHURİYETİ	50	<u>Chablais Jeopark</u>	FRANSA
22	<u>Cabo de Gata - Nijar Tabiat Parkı</u>	Endülüs, İspanya,	51	<u>Merkez Catalunya Jeopark</u>	İSPANYA
23	<u>Naturtejo Jeopark</u>	PORTEKİZ	52	<u>Bakony-Balaton Jeopark</u>	MACARİSTAN
24	<u>Subbeticas Jeopark</u>	Endülüs,İspanya	53	<u>Azores Jeopark</u>	PORTEKİZ
25	<u>Sobrarbe Jeopark</u>	ARAGON, İSPANYA	54	<u>Karavanke / Karawanken</u>	SLOVENYA & AVUSTURYA
26	<u>Gea norvegica Jeopark</u>	NORVEÇ	55	<u>Idrija Jeopark</u>	SLOVENYA
27	<u>Jeoloji, Sardinya Maden Park</u>	İTALYA	56	<u>Hondsrug Jeopark</u>	HOLLANDA
28	<u>Papuk Jeopark</u>	HIRVATİSTAN	57	<u>Sesia - Val Grande Jeopark</u>	İTALYA
29	<u>English Riviera Jeopark</u>	İngiltere	58	<u>Kula Jeopark</u>	TÜRKİYE

1.1. Problem

Son yıllarda doğa koruma ulusal ve uluslar arası kamuoyunda önem kazanmaya başlamıştır. Ülkemizde korumacılık anlayışı ise daha çok peyzaj değeri yüksek bölgeleri insansızlaştırmayla özellikle yerel halkı dışlarken kitle turizmini de teşvik edici bir tavırla yapılmaktadır. IUCN (Dünya Doğa Koruma Birliği) 2008

yılında korunan alanları şöyle tanımlamıştır: Doğanın ve ilişkili ekosistem servisleri / hizmetleri ve kültürel değerlerin uzun vadeli korunması amacıyla açıkça tanımlanmış coğrafi sınırları olan, tanınmış, adanmışlık içeren ve yasa veya diğer etkin yöntemlerle yönetilen alandır. Ülkemizde ise doğa korunurken kültürel değerler dışta bırakılarak koruma amacına ters düşülmektedir.

Saha korunan alan olmasına rağmen yerel gelişme sağlanamamıştır. 2004' te ilçeler arasındaki sıralamada en çok turistin geldiği Nevşehir merkez ilçesi 89. sıradayken Ürgüp 192. sıradadır (Çizelge 3). İllerin gelişmişlik düzeyini gösteren bir araştırmaya göreyse Nevşehir ili 81 il arasında 2003' te 34. sıradayken 2010' da 42. sıraya düşmüştür (Çizelge 4). Bu da bize aslında turizmin yerel kalkınmayı gerçekleştirmediğini göstermektedir.

Çizelge 3. Nevşehir ve İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamaları 2004 (DPT, 2004).

İL	İLÇE	872 İLÇE İÇİNDE GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI	GELİŞMİŞLİK GRUBU	GELİŞMİŞLİK ENDEKSİ
NEVŞEHİR	Merkez	89	2	1,16603
NEVŞEHİR	Ürgüp	192	3	0,46644
NEVŞEHİR	Avanos	227	3	0,30077
NEVŞEHİR	Hacıbektaş	389	3	-0,12403
NEVŞEHİR	Derinkuyu	410	3	-0,16774
NEVŞEHİR	Gülşehir	520	4	-0,36556
NEVŞEHİR	Kozaklı	548	4	-0,40742
NEVŞEHİR	Acıgöl	751	5	-0,79235

Çizelge 4. 2003 ve 2010 Yılları Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Karşılaştırması (Yıldız ve diğerleri, 2010).

	2003 ARAŞTIRMASI		2010 ARAŞTIRMASI		2003 SIRA DEĞİŞİMİ	2010 SIRA DEĞİŞİMİ
	SIRA	ENDEKS	SIRA	ENDEKS		
NEVŞEHİR	34	-0.07483	42	-0.2616	0	-8

1.2. Amaç

İlk kez Birleşmiş Milletler (BM) Örgütünce tanımı yapılan “toplum kalkınması” tanımı, “kırsal kalkınma” olarak da kabul edilmektedir. Bu tanıma göre kırsal kalkınma; “küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir” (Gülçubuk, 2009).

Doğal ve korunan kırsal alanlarda, geçmişten günümüze yerel topluluklar ile arazinin beraberliği çok önemlidir. Korunan alan ağı büyüdükçe korunan alan kavramının anlamı da değişmeye ve gelişme göstermeye başlamıştır. Bu gelişme içinde yöre insanların varlığı ve faydalanmalarının sürdürülebilirliği de öne çıkmaktadır. Bir doğal alan ve korunan alanın içinde yer aldığı bölgenin sürdürülebilir kullanımı, turizm, ekolojik tarım, hayvancılık, yeni bölgesel ürünler, sürdürülebilir ormancılık, hatta enerji üretimindeki yatırımlarla birlikte düşünüldüğünde daha başarılı olacağı açıktır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2014).

Kırsal kalkınmanın temel prensipleri şu şekildedir:

1) Herkese Ulaşılabilirlik (Access): Kırsal kalkınma çalışmalarından sağlanacak yarar kırsal bölgede bu çalışmalara gereksinimi olan, gönüllü ve istekli bütün kişilere ulaşabilmelidir. Bazı kişilere uygulamalara girmek ve yararlanmak hakkı verilirken, aynı konumda bulunan diğer kişilere bu haktan yoksun bırakmak kırsal kalkınmanın insan eşitliği ilkesine terstir.

2) Bağımlılık Yaratmamak (Independence): Kırsal kalkınma çalışmaları, kırsal yöre insanlarını desteklemelidir. Bu çalışmalar geçim güvenliği açısından insanları, bu gibi çalışmalara bağımlı hale sokmamalıdır. İnsanlar bu program yaşamlarını sürdürebilmelidir.

3) Sürdürülebilirlik (Sustainability): Kırsal kalkınma çalışmalarının getireceği çözümler kısa vadeli, geçici çözümler değil uzun vadeli geniş bir gelecek perspektifini içeren çözümler olmalıdır. Kısa vadeli çözümler, bazı sonuçların hemen alınmasını sağlayabilir. Fakat uzun dönemli, çözümler sürekli ve kalıcı başarılar sağlar.

4) Aşamalı Yaklaşım (*Going forward*): Kırsal kalkınma çalışmalarında, insanlara götürülmek istenilen her türlü yenilik (teknoloji, kültür, vb gibi) adım adım götürülmelidir. Tüm yenilikler bir anda verilerek şaşkınlık ve tereddüt oluşturulmamalıdır. Yavaş yavaş ve sürekli bir şekilde gelişen mütevazı bir ilerleme, her şeyi bir anda gerçekleştiren ilerlemeden daha iyidir.

5) Katılım (*Participation*): Kalkınma insanlar için değil, insanlarla birlikte yapıldığı zaman gerçek anlamını kazanmaktadır. Kırsal kalkınmada üzerinde çalışılan yöre halkının fikirlerini almak ve uygulamaların her aşamasında katılımlarını sağlamak gerekir.

6) Etkililik (*Effectiveness*): Kırsal kalkınma çalışmaları, kırsal yöre kaynaklarının etkili ve verimli kullanımı üzerine yoğunlaşmalıdır. Kaynakların yeterli kullanımından çok, etkili kullanımı önemlidir (Tolunay ve Akyol 2006' dan, Oakley ve Garford,1986).

Bu prensipler ışığında hareket edilerek yerel kalkınma sağlanabilir. Ancak unutulmamalıdır ki her kırsal alan birbirinden farklıdır ve bunların hepsine aynı çözümler getirilemez. Alanın güçlü ve zayıf yönleri tespit edilip ona göre kararlar alınmalıdır (Çizelge 3).

Çizelge 5. Göreme Tarihi Milli Parkı SWOT Analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
☐ Zengin tarihi ve kültürel birikim ☐ UNESCO tarafından Dünya Kültürel Miras Listesine Alınmış olması ☐ Alanın başka bir örneğinin bulunmaması ☐ Dört mevsim ziyaret edilebilir olması ☐ Tamamlayıcı aktiviteler ile desteklenebilmesi ☐ Tüm dünyada bilinirliğinin yüksek olması ☐ Film sektörü için doğal plato niteliğinde olması ☐ Havalimanına yakın olması	☐ Uzun devreli gelişme planının onaylanmamış olmasından kaynaklanan problemler, ☐ Milli Park sahası üzerinde farklı statüde korunan alanın bulunması ve bu nedenle alan üzerinde birden çok kurumun söz sahibi oluşundan kaynaklanan problemler, ☐ Yöre halkının yerel alan hakkında yeterli bilgi sahibi olmayışından kaynaklanan problemler ☐ Yolun ziyaretler ve turizm faaliyetinden kaynaklanan problemler.
Fırsatlar	Tehditler
☐ Kültür turizm koruma gelişim bölgesi olması ☐ Turizm yatırımları için sağlanan teşvikler ☐ Yeni keşfedilebilecek alanların varlığı ☐ Kamu ve sivil toplumun ortak tanıtım çabaları ☐ Çehir merkezine yakın olması ☐ Etilimli personel varlığı ☐ Gelişmiş seyahat acentalarının bulunması	☐ Antropojen etkiler (Tarımsal faaliyetler, turistik ziyaret ve yoğun kullanımlar, yeni imar alanlarına olan talep vb.) ☐ Doğal etkenler (Yağmurdan olaylar, sel, kaya çatlama, yer sarsıntıları) ☐ Yolun araç trafiği ☐ Çarpık yapılaşma (Turistik eşya satıcı üniteleri, imara aykırı yapılar, ☐ Doğal yapıya uymayan alt yapı çalışmaları ☐ Alternatif turizm adımları yapılan yanlışlıklar (motosiklet, jeep, atv motor, vb. araçlarla yapılan turlar) ☐ Yanlış arazi kullanımı ☐ Kat ve seviyeler

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı Eylem Planı, 2013.

Bu çalışmanın amacı Kapadokya’da yer alan Göreme Tarihi Milli Parkı’nın yerel kalkınmaya yaptığı katkıları tespit ederek, alanın jeopark olması durumunda bu katkıların ne yönde gelişeceği üzerinde durmaktır.

Araştırma soruları:

- 1) Alanın milli park ilan edilmiş olması yerel kalkınmayı gerçekleştirebilmiş midir?
- 2) Kapadokya ölçeğinde ilan edilecek bir jeoparkın milli parktan farklı olarak yerel halka ne tür katkıları olabilir?
- 3) Jeopark ilanında milli parktan farklı hangi uygulamalar yapılmalıdır?

1.3. Önem

Jeopark ve jeolojik miras kavramları ülkemizde yeni yeni önem kazanmaya başlamıştır. Çalışmamız da konuyu yerel halk açısından ele alacağı için ilklerden olup, diğer çalışmalara öncülük edecektir. Jeoparklar için üç önemli yaklaşım olan koruma, eğitim ve jeoturizm modeli yörenin kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Jeopark ilanıyla birlikte jeolojik miras bilinçli bir şekilde korunmaya ve gelecek nesillere aktarılmaya çalışılacaktır. Eğitim fonksiyonu ile birlikte yerel halk doğa koruma konusunda bilgilendirilecektir. Jeoturizm ile birlikteyse ekonomik kalkınmaya katkı sağlanacaktır.

Bu üç fonksiyon doğa korumacılıkta yasaklamayı değil korurken kullanmayı ve gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlamaktadır. Bu kriterleri sağlayan bir alanın kabul edilmiş bir jeopark olabilmesi için UNESCO Küresel Jeopark Ağı' na ve Avrupa Jeopark Ağına' na bağlanmak zorundadır (Gümüş, 2008). Bu birliklerin kontrolüyle birlikte jeoparkın devamlılığı sağlanacaktır.

Kapadokya' nın jeopark ilan edilmesiyle birlikte koruma-kullanma kriterleri değişecektir. Jeoparkla birlikte gelen jeolojik miras kavramı alanın hem korunmaya değer hem de kullanılabilir olduğunu gösterecektir. Yasaklama ve insansızlaştırma yerini sürdürülebilir kullanıma devredecektir. Jeoturizmle birlikteyse kitle turizminin verdiği zarar azaltılacak, daha bilinçli turistlere imkan sağlayacaktır. Ayrıca ülke turizmine de önemli katkıları olacaktır. Jeoparkların en önemli özelliği olan sosyo-ekonomik kalkınmayı amaçlaması da çok olumlu bir şekilde yansıyacaktır. Öncelikle yerel halkın farkındalığını artıracaktır. Yerel girişimcilere sağlanan olanaklarla birlikte yöre sosyal ve kültürel açıdan tanıtılacak, aynı

zamanda da ekonomik katkı sağlayacaktır. Jeopark ilanı ile birlikte UNESCO Küresel Jeopark Ağı' na ve Avrupa Jeopark Ağına' na bağlanması da jeoparkımızın sürekli kontrol altında olup, sürekliliğini sağlayacaktır. Ayrıca Avrupa Jeopark Ağına bağlı bir jeoparkımızın olması Avrupa Birliği' ne uyum sürecimizi etkileyecektir. Yerel açıdan baktığımızda bölge halkı verilecek eğitimlerle birlikte doğa korumada daha hassas olacaktır.

Korunan alanların ülke yüzölçümüne oranı gelişmişlik seviyesi açısından önemlidir. Kapadokya ile ilgili ise çok sayıda akademik çalışma yapılmıştır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda yerel halkın, bu kültürel ve jeolojik miras alanı ile ilişkilerine değinilmemiştir. Bu bağlamda çalışmamız hem literatürdeki boşluğu doldurmaya çalışacak hem de uluslar arası gelişmişlik açısından ülkemize katkı sağlayacaktır.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmada Kapadokya' nın jeopark olabileceğini ve jeoparkların yerel halkın kalkınmasına daha fazla katkı yapacağı varsayılmaktadır. Olası bir jeoparkın da milli park sınırından daha geniş bir alanda kurulabileceği düşünülmektedir. Kullanılan verilerin gelişmişlik düzeyini doğru olarak yansıttığı varsayılmaktadır. Kitle turizminin zararlı etkilerinin jeoturizmle birlikte azalacağı düşünülmüş ayrıca bölge halkının her türlü planlamaya dahil edildiği takdirde yerel kalkınmanın gerçekleşebileceği varsayılmıştır. Tezin yapılmasının çıkış noktası budur.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışmayı sınırlandıran en önemli sorun ulaşım"dır. Saha çalışması sürecinde Mustafapaşa Kasabası' nda konaklanılmıştır. Kasabadan diğer beldelere direk araç olmadığı için özel araçla gidip gelinmiştir. Sadece yaz dönemlerinde ve gündüz saatlerinde yerel halk ile görüşülmüştür. Bu da halkın bütün günlük yaşantısını gözlemlemekte eksik kalmaktadır. Bunların dışında bazı esnafın da görüşme yapmak istememesini sert bir uyarı ile kovarcasına yapmasından dolayı objektif yaklaşım sergilemekte zorluk çekilmiştir. Ayrıca görüşmelerde tek bayan araştırmacı olunca bazı kesim halkın da soruları yanıtlamakta çekindiği

gözlemlenmiştir. Buna ek olarak gelişmişlik endeksleriyle ilgili güncel verilerin olmayışı da önemli bir problemdir.

1.6. Tanımlar

Jeolojik Miras: Önemli bilimsel veya görsel değeri olan, doğal veya insan eliyle yok olma tehdidi altındaki jeositler (JEMİRKO, 2011).

Jeopark: Jeopark başta jeolojik miras niteliğindeki öğeler olmak üzere, tüm doğal ve kültürel mirasın korunmaya alındığı, bilimsel çalışmaların yürütüldüğü, bu yapılırken sosyo-ekonomik kalkınmanın da amaçlandığı, sınırları belirlenebilen bir bölgedir (Gümüş, 2008).

Avrupa Jeoparklar Ağı (EGN-European Geoparks Network): Avrupa'daki Jeoparkların daha iyi etkileşim ve işbirliği sağlamak üzere 2000 yılında 4 Avrupa ülkesinin ortaklaşa kurmuş oldukları örgüttür. (Zouros, 2005).

Kültürel Miras: Sözlü anlatımlar, sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüel ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği gibi kültürel ürünleri ve üretim süreçlerini ifade eden kavramdır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011).

Doğa Koruma: Doğallığı nispeten bozulmamış alanları, bizden sonraki nesillere aktarabilmek için alınması gerekli olan hukuki, idari, teknik ve sosyal düzenlemelerin hepsini ifade eder (Arı, yayımlanmamış ders notu).

Kırsal kalkınma: Kırsal yerleşimlerde yaşayan insanların insanca yaşam koşullarına erişim olanaklarının artması, kalkınma temelinde değişim taleplerinin desteklenmesi, bireylerin kendi öz güçlerini keşfetmesi ve ona dayanması, toplum dinamiklerinin harekete geçirilmesi, gelir dağılımında adaletin sağlanması, gelirlerinin artması, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım oranının yükselmesi, kadın ve çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesi, kırsal ve tarımsal sanayinin kırsaldaki insanların daha fazla yararlanabilecekleri biçimde geliştirilmesi, doğal kaynakların korunarak kullanılması ve zenginliklerin kırsaldaki bireylerin de hayatına yansımaya süreci olarak tanımlanabilir (Kaypak 2012' den, DPT 2006a:5).

Sürdürülebilir gelişme: Bugünün ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağını tehlikeye atmayan gelecek kuşakların da bugünkü olanaklara sahip olmasını sağlayacak biçimde karar almak ve davranmak anlamına gelmektedir. Sürdürülebilir gelişme, sağlıklı bir çevrede

ekonomik gelişme, toplumsal dayanışma, yaşam kalitesini artırma, siyasi bütünleşme, koordinasyon, çevre koruma gibi konularda atılacak adımların, tavırların belirlenmesi ve bu düşünce çerçevesinde dünyada barışın sağlanmasına katkıda bulunmaktır (Eğrican, 2011).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Avrupa Jeoparklar Ağı'nın kurulmasına önderlik yapan dört jeoparktan birisi olan Lesvos Taşlaşmış Orman Jeoparkı' nı (Yunanistan) yerel kalkınma açısından inceleyen Zouros' a göre (2010), Lesvos, kentin altyapısını, hizmetlerini, eğitimini ve tanıtım faaliyetlerini geliştirmeyi amaçlayan bir yönetim planı ile işlemektedir. Öncelikle Lesvos Taşlaşmış Orman Jeoparkı, Avrupa Jeoparklar Ağı'nın kurucu üyesi ve Küresel Jeoparklar Ağı'nın ilk üyelerindendir. Lesvos Jeoparkı, uluslar arası işbirliğinden yarar sağlamıştır ve yerel nüfus, ziyaretçiler ve politikacılar tarafından takdir edilen bir altyapı geliştirmiştir. Yönetim planı jeolojik parkın işletilmesi için temel araçtır ve jeolojik turizmin gelişimiyle beraber kültürel ve doğal mirasın teşviki ile jeolojik korunma arasında bağlantı kurar. Bu yönetim planı bölgeyi ilk olarak şu kriterler ışığında tanıtmayı hedefler:

- bilimsel ve eğitimsel değer (bütünlük, bulunmazlık, temsil edilebilirlik, örneklenebilirlik),
- doğal güzellik ve estetik değer,
- kültürel ilgi,
- jeolojik çeşitlilik,
- potansiyel tehditler ve koruma ihtiyaçları (hassasiyet ve yasal koruma),
- kullanım potansiyeli (tanınabilirlik, coğrafi dağılım, erişilebilirlik ve ekonomik faaliyetler).

Jeolojik parkın yönetim planının ikinci tamamlayıcısı, bitki ve hayvan yaşamını (özellikle kuşlar), sulak arazileri, arkeolojik anıtları, ilk çağ Hıristiyan bazilikalarını, Bizans manastırlarını, Venedik kalelerini, resmedilecek kadar güzel köyleri ve kırsal mimariyi, kuru duvar kaplama yapılarını ve etkileyici manzaraları içeren Lesvos Jeoparkı' nın farklı doğal ve kültürel kaynaklarının saptanmasıdır. Bütün bu ilgi unsurları, jeoparkın sunumu ile koruma ve gelişim için bütünleşmiş bir

sistemin faydalarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bilimsel çalışmalar yapıp bu araştırmaların sonuçları gelişimsel, yönetsel ve eğitimsel amaçlar için kullanılmıştır.

Üçüncüsü mevcut sitlerin korunması için alınacak önlemlerdir. Bunlar:

- düzenli bakım (tel örgü, temizleme) ve jeolojik siteleri kötüye kullanma ve vandalizmden korumak için koruyucu servisler,
- gerekli tedbirlerle jeositleri gözleme ve aşınma ve erozyona karşı koruyucu tesisat,
- yıllık koruma ve koruyucu tedbirlerle hassas jeositlerin tasfiyesidir.

Ayrıca jeolojik sit yorumlama panelleri koyularak bölgenin gelişimindeki jeolojik ve jeomorfolojik süreçlerin önemi hakkında ziyaretçilerine bilgi vermesi sağlanır. Böylece yerli insanlar ve kendi arazilerinin jeolojik tarihini gösteren süreçleri temsil ettiğini öğrenebilirler. Bu yolla belirli kayaç yapıları insanlar için yeni bir kimlik kazanır ve aynı zamanda korunan ve saygı duyulan nesnelere haline gelirler.

Dördüncüsü jeoparkın altyapısı ve arazi yönetimidir. Sigri Köyü'ndeki Lesvos Taşlaşmış Orman Doğal Tarih Müzesi bu altyapının merkezidir. Bu modern müze, adanın bu bölümünün ziyaretçilerini etkilemede anahtar bir etken olmuştur. Altyapının bir diğer başlıca parçası, büyük volkanlardan taşlaşmış ormana kadar ziyaretçileri volkanik akıntıların eski patikalarına götüren "lav patikaları"dır. Ayrıca iki adet jeopark hakkında bilgilendirme merkezi kurulmuştur, bunlar jeoparkın dışındadır.

Beşincisi jeoparkı tanıtıcı aktivitelerdir. Çok çeşitli sayıda aktivite ziyaretçileri bilgilendirme ve etkilemede başarılı olmuştur. Taşlaşmış ormanın ziyaretçi parklarında yapılan kılavuzlu turlar, tematik yürüyüşler, doğa yürüyüşü ve diğer çeşitli aktiviteler halkın ormanın değeri hakkında olan farkındalığını artırır.

Altıncısı eğitimidir. Taşlaşmış ormanda ilk ve orta dereceli okullar için organize edilen çevresel eğitim programları jeobölgeyi tanıma, fosil kazısı, fosil koruma, doğal gözleme ve kuş izleme gibi etkinlikleri kapsar. Okul ziyaretleri, turizm dönemi dışında bahar ve güz dönemlerinde yapılır. Yurtdışından ve Yunanistan'ın farklı bölgelerinden gelen okul gruplarıyla gerçekleştirilen geliştirilmiş eğitim programları, bilimsel araştırma ve jeokorumanın sınırlarını genç öğrencilere gösterir. 2007 yılına kadar beş kurs verilmiştir ve jeolojik park

bölgesinde yaşayan 108 genç eğitilmiştir. Bu kursiyerlerin 34'ü jeoparkta iş bulmuştur.

Yedincisi yerel işletmeleri desteklemedir. Yerel ürünlerin satışı için çeşitli tesisler kurulmuştur. Her yaz jeoparkta, kadınların işbirliği ile hazırlanan yüksek kaliteli yerel ürünleri, yiyecek ve içecekleri tanıtan bir tarım turizmi festivali organize edilir. Tarım turizmi festivali yerel ürünlere ilaveten çeşitli sunumları, etkinlikleri ve olguları da içermektedir. Bu faaliyet, yerel üreticileri ve potansiyel müşterileri bir araya getirmektedir. Bu yolla, jeolojik park ziyaretçileri sadece zengin doğal mirası ve ekolojik bölgeleri tecrübe etmekle kalmayıp bölgenin kültür, gelenek ve yerel üretimlerini de tecrübe ediyorlar. Tarım turizminin kadınları bu festivali kendi ürünlerini tanıtmak için büyük bir fırsat olarak görmektedirler.

Sekizincisi denetimdir. Denetim veri tabanının temel öğeleri jeobölgenin konumu, tanımlandırılma, sınıflandırma, toprak mülkiyeti, temizlik ve koruma tedbirleridir. Bu da, her dört yılda bir Küresel Jeoparklar Ağı tarafından yapılır.

“Peyzaj ve insanlar: dünya mirası, kültür ve ekonomi” sempozyumu sonuçlarına göre iyi bir jeoparkı oluşturan kriterler:

- İlham veren liderlik
- Doğru becerilere sahip güçlü bir ekip
- Sağlam ortaklık ilişkisi
- Finansal istikrar
- Tam kaynaklı tesisler
- Yerel ekonomi ve topluluklar arasında gerçek bağ
- Göze çarpan doğal kaynaklar (jeoçeşitliliği içeren)
- Kültürel kaynaklar
- Turizm bilgisi, yorumlama ve iletişimleri
- Yer ve karakter ilgisi
- Büyük fikirli ve hevesli, yetenekli insanlar
- Tutkulu insanlar ve yerler

Akbulut (2012), Levent Vadisi' nin (Malatya) jeopark ve jeoturizm potansiyelini Avrupa Jeoparklar Ağı' nın kriterleri çerçevesinde incelemiş, ve bu çerçevede benimsenen eğitim, koruma ve jeoturizm başlıkları üzerinde durmuştur. Bunlara göre Levent Vadisi' nde tüm eğitim faaliyetlerini kapsayacak Jeopark

Araştırma Merkezi' nin kurulmasını, AVM' lerde yapılacak reklamlarla jeoturizme yönelik ziyaretçi sayısının artırılabilceğini öne sürmüştür.

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Saha İle İlgili Literatür

Kapadokya ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Bunları dört grup altında toplamak mümkündür. Birincisi Kapadokya' nın jeolojik ve jeomorfolojik yapısını inceler. İlk çalışmalar Kapadokya' da yer alan volkaniklerin Miyosen'den Kuvaterner' e kadar devam eden bir süreç olduğunu, peribacalarının tüf, ignimbirit, volkan külü ve lahar araldanmasından oluşarak farklı aşınım süreçleri geçirdiğini ve volkanik jeomorfolojiyi incelemiştir (Lahn 1941, Pasquare 1968, Sür 1972). Burada Chaput (1947) peribacalarının oluşumuyla ilgili ilk bilgileri "Türkiye'de Jeolojik ve Morfojenetik Tetkik Seyahatleri" adlı çalışmasında vermesi açısından önemlidir. Genç volkanik oluşumların evrimleri ve bileşimlerini inceleyen çalışmalar da mevcuttur (Ançel 2012, Beyaz 2010, Büyüksaraç 2002, Ertek 2008, Senem 2010,). Bölgedeki ignimbiritlerin analizini yapan ve peribacalarının iki safhada geliştiğini iddia eden çalışmalarda ilk safha peribacalarının oluşması için uygun topografyanın üretilmesi olduğunu ve bu safhanın üç önemli faktörü kaynaşma derecesi, ignimbiritlerin kalınlığı ve topoğrafik eğimi olduğunu ifade eder. İkinci safhada pek çok yerel özellik peribacasının son şekillenmesine katkı sağlamakta olduğunu açıklar. Ayrıca yapı malzemesi olarak kullanılan ignimbiritlerin önceleri düşük katlı binalarda kullanılırken günümüzde ise daha çok dekoratif özelliklerinden dolayı bina dış yüzey kaplamasında, merdiven, yer döşemesi, korkuluk, havuz ve kenarları, kemer, sütun, şömine balkon süslemeleri ve restorasyon uygulamalarındaki kullanımı durumlarını inceleyerek sahadan alınan örneklerin petrografik ve kimyasal özellikleri belirlenmiştir (Akdeniz 1991, Korkanç 2007, Sayın ve Toprak 2009).

İkinci grup Kapadokya' nın mimarisini inceler. Bir çok medeniyete ev sahipliği yapan bölgenin kayadan oyma evleri ve konakları çalışılmıştır (Altundağ 2003, Küçükkılıç 2002). Kalaycı' ya göre (2006) konutlardaki taş işçiliği, yığma yapılar ile kaya oyma mekanların bir arada bulunmaları ender örnekler arasındadır.

Hem kentsel hem doğal sit ilan edilen bölgeleri içeren Ürgüp' te 98 adet tescilli sivil mimarlık örneği ve 53 adet tescilli anıtsal yapı bulunmasına rağmen koruma amaçlı imar planı yoktur. Oturanların gelir düzeyinin düşük olması, korunması gerekli yapıların fazla olması restorasyon işlerini zorlaştırmaktadır. Dokunun bizden sonraki kuşaklara da iyi bir şekilde aktarılabilmesi için bir an önce bölgede çalışmalara başlanması gerekmektedir.

Üçüncü grup erken Hıristiyanlık dönemine ait kiliselerde duvar resimlerinin kompozisyonunu, baskı tekniklerini, figürlerini, renklerini ve dokularını yorumlamıştır (Barut 2012, Canverdi 2005, Coşkuner 2009, Ötgün 1995, Özbal 1989, Peker 2008, Saraçoğlu 1995, Şahin 1997, Sıddıki 2004, Tanburoğlu 2001). Pekak' a göre (2009) kiliseler gibi taşınmaz kültür mirası öğelerinin, Bizans eserlerinin veya aynı şehirlerdeki Beylikler, Selçuklu, Osmanlı dönemi eserlerinin korunması, hatta belgelenmesi için farklı kurulların, birbirleriyle görüş alışverişi yapmaksızın, kararlar üretmesi önemli problemler oluşturmaktadır. Dolayısı ile, Kapadokya bölgesi için ayrı bir Koruma Kurulu oluşturulması (bu yönde yasal düzenleme gerekirse dahi) gerekmektedir.

Dördüncü grup turizm ile ilgili yapılan çalışmalardır. Sarıaslan (1991), Sahanın kültürel turizm potansiyelini ortaya koymuştur. Özel bir bölge olması sebebiyle kimi çalışmalar korumacı bir yaklaşım sergilemiştir. Örneğin Yılmaz (1998), çevresel değerler ve turizmin gelişimini incelemiş ve çevre-turizm etkileşimi sonucunda görülen olumlu ve olumsuz özellikleri ortaya çıkarmış, çevre ve turizmin birlikte korunup geliştirilmesini savunmuştur. Ayrıca turistlerle ilgili olarak yerel hizmetler ve turistik çekicilikler gibi konularda tatminlerini ölçme, alışveriş davranışları ve tanıtım faaliyetlerinden nasıl etkilendikleri ile ilgili çalışmalar mevcuttur (Keskin 2012, Öcal 2000, Temizkan 2005,). Konaklama işletmeleri ile ilgili de çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Dabanlı 2010, Gün 2008, Güven 2010, Kaplan 2010, Özer 2010, Paksoy 1994, Umur 2011). Türkben ve diğerlerine göre (2012), ülkemizde henüz yeni gelişmeye başlayan kırsal turizmin bir kolu olan tarım turizmi (agro turizm) açısından Kapadokya çok uygun bir bölgedir. Turizmle birlikte şarap tüketiminin artması yeni bağ alanlarının açılarak yeni üzüm çeşitlerinin yetiştirilmesine neden olmuştur. Buna bağlı olarak da bağ turizminin gelişmesi için yönetim ve planlamalar yapılmalıdır.

2.2.2. Konu İle İlgili Literatür

Jeoparklarla ilgili olarak ülkemizde yapılan çalışmalarda daha çok sahanın jeositleri ve koruma-kullanma sorunları tespit edilip, jeoturizm potansiyelleri değerlendirilmiş buna bağlı olarak öneri jeopark alanları olarak sunulmuştur. Öztan ve diğerleri (2006), Karapınar' daki volkanik oluşumları incelemiş ve Karapınar' ın kültürel arkeolojik özelliklerin de ele almıştır. Gürler ve Timur (2007), bölgede turizm potansiyeli sunan yer altı şehirleri ve höyüklerin oldukça fazla olduğunu belirterek alanın jeolojik ve jeomorfolojik yapısı ile bağlantısı olan bu arkeolojik yapılar, jeositler ile birlikte bir bütünlük içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini, uygun olanlarında gerekli kazı çalışmaları yapılarak Çatalhöyük' teki gibi turizme açılması gerektiğini belirtmişlerdir.

İnaner (2006), Manisa il sınırları içinde, birinci ve ikinci derece doğal sit alanı içinde bulunan, dünyada bir başka örneği bulunmayan fosilleşmiş insan ve evcil hayvan ayak izlerinin büyük çoğunluğu Karayolları İzmir Bölge Müdürlüğüne geçirilen karayolunun altında kaldığını, açık havada bulunan bu izler ayrıca erozyon nedeniyle de tahribata uğradığını aynı zamanda araziden sökülerek satılan izler de söz konusu olduğunu ve bazı insanların bunu geçim kaynağı haline getirdiğini belirtmiştir. 1970'li yıllarda saptanan izlerin bir kısmı yerinde korumanın mümkün olmadığı anlaşılınca yerinden sökülerek büyük çoğunluğu Ankara'da Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Doğa Tarihi Müzesinde koruma altına alınırken, son yıllarda bu tür jeolojik miras öğeleri yerinde korunarak hem ziyarete açılmakta hem de ziyaret eden turistler sayesinde ekonomik açıdan gelir getirmekte olduğuna dikkat çeker. Ayrıca Yunanistan örneğini vererek ilk okulda çocuklara jeolojik mirasın önemi ile ilgili dersler okutulmakta ve uygulamalar yaptırılmakta olduğunu ve insanlarımızı bu konuda eğitip, jeolojik ve kültürel mirasımızı korumanın mümkün olduğunu söylemiştir.

Yeşil ve diğerleri (2007), Türkiye' nin jeolojik miras alanlarından biri olan Balıca Mağarası' nın doğal ve kültürel kaynak değerlerini inceleyerek sorunlarını da belirtmişlerdir. Örneğin çoğu mağarada olduğu gibi tahrip olması, koruma için

planlama ve uygulama kararlarının yeterli olmadığını, sürdürülebilir turizm çerçevesinde hareket edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Yıldırım ve Koçan (2008), Nevşehir Acıgöl Kaldesi ve Maarları' nın coğrafi konumu, ulaşımı, altyapısı, jeoturizm olanaklarını mevcut ve geliştirilebilir doğal ve kültürel özellikleriyle SWOT analizi yöntemiyle değerlendirmiştir. Jeomorfolojik oluşumlar, jeolojik ve kültürel doku güçlü yanlar ve fırsatlar olarak incelenirken, jeoturizme yönelik yatırımların olmaması hatta jeoturizm potansiyelinin fark edilmemesi ile planlama yapılmadan gerçekleştirilecek jeoturizm faaliyetleri ile alanın doğal yapısının bozulma riski taşınması ise zayıf yönler ve tehditler olarak görülmüştür. Sürdürülebilir ekoturizm yaklaşımı ancak çevrenin ekolojik özelliklerine uygun turizm gelişme ve yönetim planları ile gerçekleştirilebilirken, bölgede jeoturizm faaliyetlerini düzenlemek, yürütmek için öncelikle iyi bir planlama ile ekoturizm stratejilerinin oluşturulması gerekmekte olduğunu açıklamışlardır.

Arık ve diğerleri (2010), Konya fay zonu üzerindeki çok sayıda kireç ve taş ocakları bulunduğunu ve bunlar üzerinde neptüniyen dayk oluşumlarının jeolojik önemiyle beraber bunların toprak altında kaldığını, bölgenin jeopark kapsamında korunması gerektiğini önermişlerdir.

Koç ve diğerleri (2009), Mersin Kırtıl köyünde yer alan çeşitli fosillerin özellikle yağmur veya karların erimesinden sonra yıkanmasıyla taşınarak yamacın az eğimli kısımlarında 'fosil tarlaları' adı verilen küçük alanlarda yığıldığını ve fosil yataklarının, daha da ileriye giderek fosil tarlaları oluşturduğu bu çok ender rastlanacak doğal özelliğin, acilen bir jeosit alanı olarak korunmaya gerektirerek, toplumun kültürel turistik gelişmişliğine katkı yapması beklendiğini belirtmişlerdir.

İnan ve diğerleri (2009), Mersin Yenisu köyünde yapıtaşı ve park peyzajında kullanılmak üzere işletilen taş ocaklarında çok sayıda omurgalı fosillerinin, dünyada olduğu gibi ülkemizde de nadir olarak bulunduğunu ve ülkemizde, sadece Pınarhisar (Kırklareli), Çatalca (İstanbul), Muratdağı (Uşak), Gökçeada (Çanakkale) ve Güvem (Ankara) yörelerinde tesbit edilmiş balıklı seriler mevcutken, Yenisu yöresindeki bu serinin, Doğu Akdeniz'de ilk kez tesbit edilmiş olup, alanın taşocağı olarak

işletildiği göz önüne alınarak, gelecek kuşaklara miras olarak bırakılabilmesi için acilen jeosit alanı olarak korunmaya alınması gerektiğini belirtmişler.

Bunlara ek olarak Türkiye' nin çeşitli bölgelerindeki jeositler hakkında çok sayıda çalışma yapılmıştır (İnaner ve Küçükçelen 2009, Kandemir ve diğerleri 2009).

Avrupa Jeoparklar Ağı üyeleri ise aşağıdaki kuralları uygulamakta yükümlüdür:

1) Bir Avrupa Jeoparkı belirli bir jeolojik değeri ve sürdürülebilir bir yerel stratejisi olan ve gelişimi Avrupa programları tarafından desteklenen alanı ifade eder. Bu saha kesin bir biçimde belirlenmiş sınırlara ve gerçekçi yerel kalkınma için yeterli büyüklükte alana sahip olmalıdır. Bilimsel, eğitsel, estetik çekicilik, enderlik veya bilimsel nitelikte belirli sayıda jeolojik alanı içermelidir.

2) Avrupa Jeoparklar Ağı üyeleri ağın yönetim ve koruma imkanlarından faydalanmak zorundadır. Bir jeoparkta jeolojik unsurların bozulması veya satışı katıyen hoş görülmez. Bir Avrupa Jeoparkı, saha içerisinde sürdürülebilir kalkınma, koruma ve geliştirme uygulamalarının işlerliğini garanti edecek şeffaf bir yönetim yapısına sahip olmalıdır.

3) Bir Avrupa Jeoparkı sahip olduğu jeolojik miras ve jeoturizmi geliştirmek suretiyle yörenin ekonomik kalkınmasında etkin bir rol üstlenir. Bir Avrupa Jeoparkı, sakinlerinin hayat şartlarını ve çevreye tesir etmek suretiyle sahada doğrudan bir etkiye sahiptir. Hedef bir bütün olarak sakinlerin sahanın değerini tahsis etmek için sahanın yeniden canlandırılma sürecine aktif olarak katılımını sağlamaktır.

4) Bir Avrupa Jeoparkı jeolojik mirasın korunması adına yeni yöntemler oluşturur ve geliştirir.

5) Bir Avrupa Jeoparkı doğal çevrenin iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma politikaları için yer bilimlerinin çeşitli dallarında araştırmaları ve doğa eğitimlerini teşvik eder.

6) Bir Avrupa Jeoparkı ağın yapısını ve bütünleşmeyi pekiştirmek adına Avrupa Jeoparklar Ağı ile beraber çalışmak zorundadır. Diğer ağ üyeleri ile tümleşik biçimde, jeolojik miras ile bağlantılı yan ürünlerin üretimini teşvik etmek için yerel girişimcilerle beraber çalışmalıdır.

7) Avrupa Jeoparklar armasını elde etmek için başvurular park yönetim örgütü tarafından örnek forma uygun bir biçimde dosyalanıp doğrudan koordinasyon merkezine gönderilmelidir.

8) Avrupa Jeoparklar Ağı Koordinasyon Birimi jeoloji mirasın geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma hususunda uzmanlardan oluşan bir uzman komitesi oluşturulmuştur. Bu komite ağ içerisinde her türlü konuda üyelerine önerilerde bulunur (Gümüş 2007' den, Zouros, 2005:35).

Kula jeopark çalışmaları ise; 2004 yılında Dünya Jeoloji Kongresini verilen bir bildiri ile başlamış; 2007-2008 yıllarında AB hibe programları çerçevesinde alınan proje ile çalışmalar genişletilmiş ve 2011 yılında uluslar arası jeopark kalite sertifikası alabilmek için proje birimi kurulmuş ve çalışmalar başlatılmıştır. 2012' de Unesco' ya başvuru yapılmıştır. Türkiye' nin ilk ve tek jeoparkı olarak 5 Eylül 2013' te tescillenen Kula Volkanik Jeoparkı' nın üyelik sertifikası İtalya' da düzenlenen törenle verilmiştir (Kula Belediyesi, 2014).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Yerel halkın milli parkla ilişkisi öncelikle betimsel bir yaklaşımla araştırılmıştır. Araştırma deseni olarak “durum çalışması” tercih edilmiştir. Nitel bit durum çalışmasında bütün etkenler (ortam, birey, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkileyip, ilgili durumdan da nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır. Bu yüzden saha da uzun süre çalışmak söz konusu olabilir. Durum çalışmalarında genellikle birden çok veri toplama yöntemi kullanılarak birbirini teyit edebilecek veri çeşitliliğine ulaşılmaya çalışılır. Ancak durumlar birbirinden farklı olduğu için sonuçlar genellenmez. Bu çalışmada “nasıl” ve “neden” soruları esas alınarak veriler toplanıp analiz edilmiş ve arazi çalışmaları yapılmıştır. Buna ek olarak katılımcı gözlem yöntemiyle alandaki ayrıntılara hakim olmak ve yeterli veri toplamak amacıyla (Yıldırım ve Şimşek, 2006) sahada çalışılmıştır. Bu yöntemlerle gözlem ve mülakatlar yapılmış, yerel halkın doğa korumacılığa yaklaşımı objektif bir şekilde değerlendirmeye çalışılmıştır.

3.2. Bilgi Toplama Kaynakları

Mekan ve konu ile ilgili literatür taranmış, bu veriler ışığında saha çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda:

Saha çalışmalarından elde edilen gözlem notları

Yerel halk ile yapılan mülakatlar

TUİK veri tabanı

Nevşehir Belediyesi arşivi

Ürgüp kütüphanesi

Ürgüp Belediyesi

Yerel gazete haberleri taranmıştır.

Nevşehir Belediyesi’ndeki yerel dergilerde yayınlanan turizm ve milli parka ilişkin makaleler taranmıştır. Ürgüp Belediyesi’nden bölgeyle ilgili yapılan koruma ve geliştirme projelerinin bültenleri temin edilmiştir. Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden turizm verileri alınmıştır. Nevşehir Çevre ve Şehircilik İl

Müdürlüğünden alınan 1/25000 ölçekli topografya ve jeoloji haritaları Arcgis 9.3 ortamında sayısallaştırılmıştır. Yerel halka sahanın milli park kapsamında korunmasından nasıl etkilendikleri, bölgenin ne şekilde korunması gerektiği ve turizmle ilgili görüşleri sorulmuştur. Görüşmeler esnasında kısa notlar tutulmuş, bunlar gün sonunda tek tek işlenmiş ve bulgular kısmında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Mülakatlar sonucunda ise halkın aslında bölgenin milli park statüsünde korunmasından rahatsız olduğu ancak alanın korunması gerektiğinin de farkında olduğu sonucuna varılmıştır.

3.3. Bilgilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Mülakatlardan elde edilen veriler bütüncül bir şekilde okuyucuya sunulmuştur. Saha çalışmaları 2011 - 2013 yaz dönemlerinde gerçekleştirilmiştir Ürgüp, Uçhisar, Ortahisar, Çavuşin ve Göreme halkı ile görüşülmüştür. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemiyle görüşmeler yapılmış ve açık sonlu sorular sorulmuştur. Yerel halkın dışında çeşitli kurumlarla görüşmeler yapılmıştır. Bunlardan ilki Nevşehir Kültür ve Turizm Şube Müdürü Hüseyin Sevindik ile yapılmış, Göreme Tarihi Milli Parkı'nın sorunları tartışılmıştır. Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu çalışanlarıyla yerel halkın şikayetleri üzerine konuşulmuş ve doğa korumayla uzun vadede daha iyi sonuçlar elde edileceği konusunda fikir birliğine varılmıştır. Araştırma sorularının yanıtları ile birlikte bu veriler tematik bir çerçevede işlenirken doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Anlamlı bir şekilde düzenlenen veriler, neden-sonuç ilişkilerine göre açıklanıp ve yorumlanmıştır.

Saha çalışması döneminde karşılaşılan en temel sorun görüşme esnasında konunun farklı yerlere sapmasıdır. Bu durum mülakattan çıkıp adeta dert anlatma sürecine dönüşmüştür. Özellikle turizmle uğraşmayan kesim, üniversite öğrencilerinin ve turistlerin ahlaki yapıyı değiştirdiğine inanmaktadır. Ayrıca turizm sektörünün daha çok gençleri etkilediğini ve üniversite mezunu sayısının azaldığını söylemektedirler. Çünkü lise çağındaki grup aynı zamanda turizmle uğraşıp cüzi bir miktar para kazanınca bu onlar için “okumama” sebebi olmaktadır. Bu çalışma ile halkın sorunlarını tamamen bitirebileceği şeklinde bir algının oluşması da bir diğer problemdir. Ayrıca görüşmek istemeyen birkaç insanın verdiği olumsuz tepkiler de

olmuştur. Bütün bu zorlukların yanında elbette saha çalışmasının olumlu yanları daha fazladır. Güler yüzlü halk ile görüşmek, onların problemlerini dinlemek ve bu problemlerinin çözümüne katkı sağlamaya çalışıyor olmak çalışmayı daha kolay hale getirmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

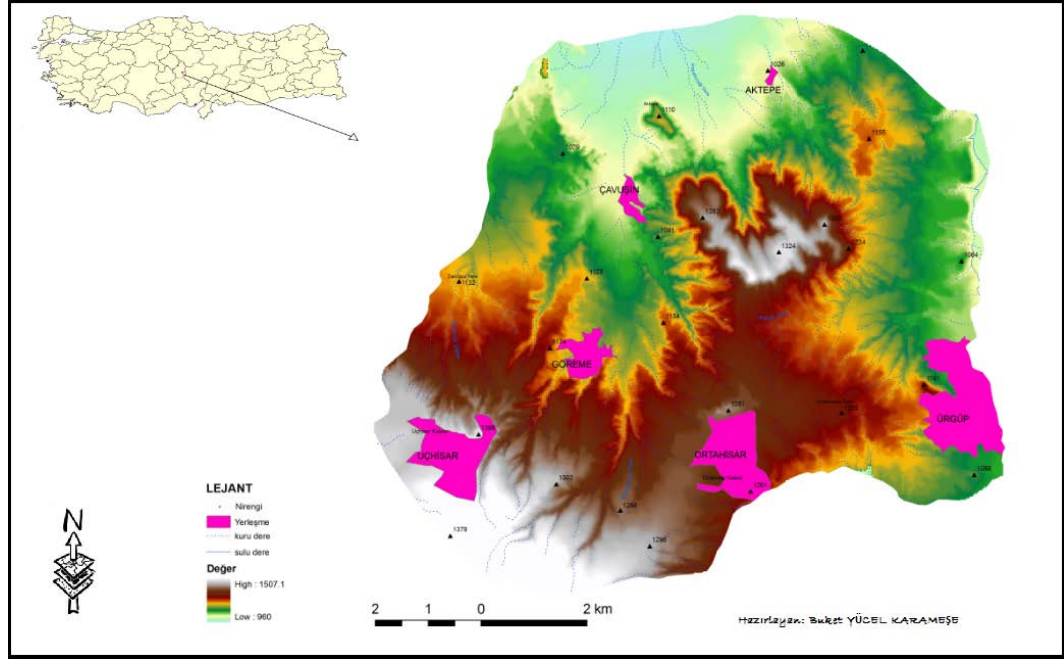
4.1. Göreme Tarihi Milli Parkı

Göreme Tarihi Milli Parkı Nevşehir'e bağlı olup dünya literatüründe adı Kapadokya olarak geçen bölgede yer alır. 38°38'53.66" K – 34°49'53.66" D koordinatları arasında yer alan bölge 1941 Türk Coğrafya Kongresindeki bölgeleme sistemine göre İç Anadolu Bölgesi, Orta Kızılırmak Bölümüne girmektedir. İstatistiki bölge birimleri sınıflandırmasına göre ise NUTS1: TR7 Orta Anadolu bölgesinin, NUTS2: TR71 Kırıkkale Alt Bölgesinin, NUTS3: TR714 Nevşehir yöresine girer. Göreme Tarihi Milli Parkı sınırları içinde Göreme, Avanos, Ürgüp, Uçhisar, Ortahisar ve Zelve yerleşimleri bulunur (Şekil 2).

Milli park, Orta Anadolu'nun Hasan dağı-Erciyes Dağı volkanik bölgesinde kalmaktadır. Saha, platolar, ovalar, küçük dağ bitkileri, yüksek tepeler, alüvyonla dolmuş dere ve ırmak vadileri, drenaj havzaları ve erozyonlu dik yamaçlı vadilerle birbirinden ayrılan yüksek düzlüklerden oluşmuştur. Erciyes ve Hasan Dağı'nın büyük volkanik konileri, kuzeyden Kızılırmak Vadisi'nin bir kısmı ve bazıları bazaltla kaplı aşınmış tüf yatakları araziye hâkim olan fizyolojik yapılanmalardır. Alan, volkanik tüften oluşmuş ilgi çekici manzara yapısı içerisinde, Doğu Roma dönemi kilise mimarisi ve dinsel sanat tarihinden önemli bir dönemi sergilemektedir. Bölgenin, ana ulaşım yollarına uzaklığı ve engebeli bir alan olması, gizlenmek isteyen veya dini inzivaya çekilenler için uygun korunma koşulları sağlamıştır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı Eylem Planı, 2013).

Göreme ve çevresinin Milli Park olarak ayrılması 1967 yılında düşünülmüş ve bu yıllarda Milli Parkın uzun devreli gelişim planı yapılmıştır. Ancak o dönemde yürürlükte bulunan 6831 sayılı yasanın 25.maddesine göre yalnız orman rejimine giren alanlar Milli Park olarak ayrılabilirdiğinden bu plan uygulamaya konamamıştır. 2873 sayılı yasanın 1983 yılında yayınlanması ile orman olmayan sahalarda milli park ilan edilebilmesinin sağlandığı bu sebeple Göreme ve çevresinin gözden geçirilerek hazırlanan planın geçerliliğini koruduğu tespit edilmiş ve göreme ve çevresinin milli park olarak ilan edilebilmesinin yolu açılmıştır.

Ayrıca UNESCO tarafından 1985 yılında Kapadokya Bölgesinin Dünya Miras listesine alınması ile alanın Milli Park olarak ilan edilmesi zorunlu hale gelmiş ve 30.10.1986 tarih 86/11135 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile milli parkın ilanı gerçekleşmiştir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı Eylem Planı, 2013).

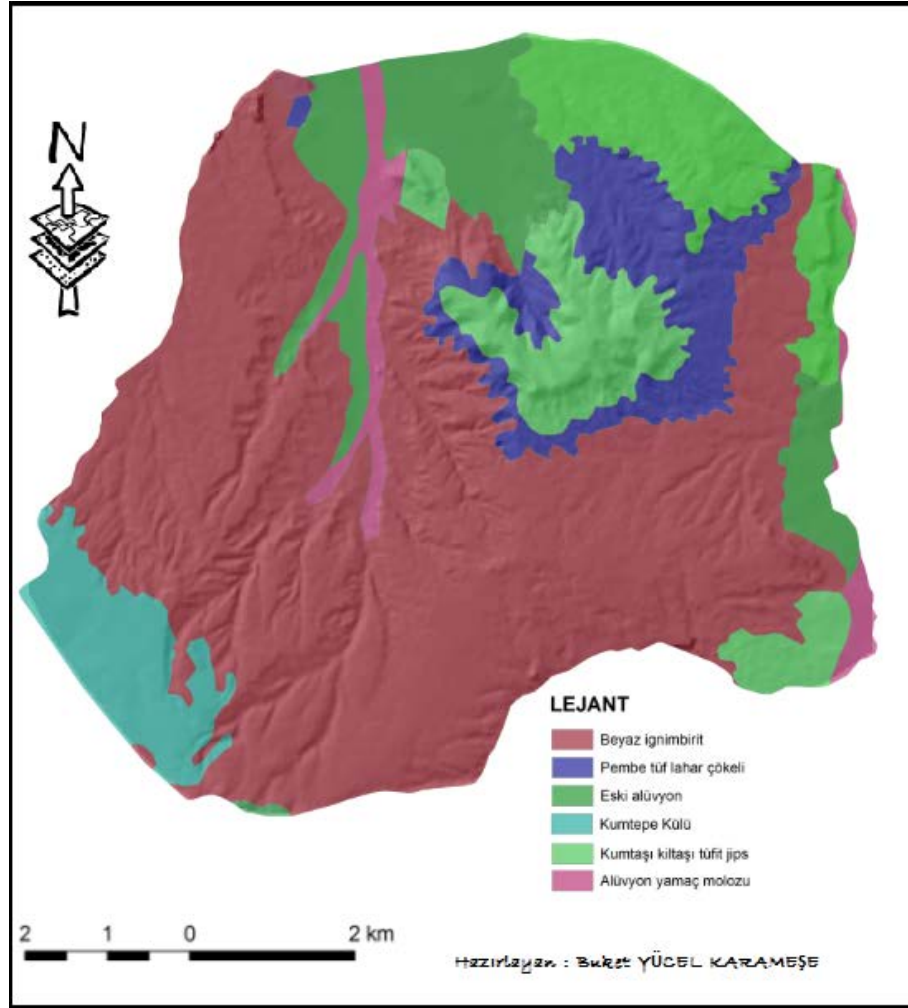
Şekil 2. Göreme Tarihi Milli Parkı Lokasyon Haritası

4.1.1. Göreme Tarihi Milli Parkı' nın Doğal Ortam Özellikleri

4.1.1.1. Jeoloji

Kapadokyanın Tersiyer öncesi kayaları; Paleozoyik yaşlı metamorfikler, Mesozoyik yaşlı ofiyolitler ve çökel kayalarla Üst-Kretase-Paleosen yaşlı granitoidler, bunları uyumsuz olarak üzerleyen Tersiyer-Kuvaterner yaşlı denizel-karasak çökeller ve karasal volkaniklerden oluşmaktadır. Bölgede volkanik etkinlik Miyosen' den Kuvaterner' e kadar devam etmiştir. Orta Miyosen' de bazaltik ve andezitik bileşimli lav ve piroklastitlerle temsil edilen volkanizma, Üst Miyosen' den itibaren yoğunlaşmış ve çeşitlenmiştir. Üst Miyosen volkanizması egemen olarak andezitik ve dasitik domlar ile bazaltik lav akıntılarından oluşmuştur. Üst Pliyosen yine bölgenin volkanizma açısından aktif olduğu bir devredir. Kışladağ kireçtaşı bu zaman aralığında oluşmuş gölsel nitelikli kireçtaşlarından oluşmaktadır. Kuvaterner' de de etkinliğini sürdüren volkanizma Hasandağ ve Erciyes Dağı' nı

oluşturan iki büyük stratovolkan ile piroklastikler ve obsidyenler ve çok sayıda riyolitik domlardan oluşur (Şekil 3), (Nevşehir İl Özel İdaresi, 2010).

Şekil 3. Göreme Tarihi Milli Parkı Jeoloji Haritası

4.1.1.2. Jeomorfoloji

Gürler' e göre (2007) Milli Parkın da içerisinde olduğu Kapadokya' yı meydana getiren faktörlerin başında önce jeolojik yapı ve eşsiz yer şekillerini oluşturacak jeomorfolojik özellikler gelmektedir. Bu faktörlerin birliktelikleriyle bölgeyi dünyada önemli kılan doğal bir peyzajın oluşmasını gerçekleştirmiş ve günümüzdeki yerleşim ve konut türlerini de etkilemiştir. İnsanların bölgeye yerleşip, mekanı tanımlarıyla birlikte ignimbirit içinde yerleşim de başlamıştır. İgnimbiritin bölge için en önemli özelliği, kolaylıkla oyulabilmesidir. Bu özelliğinden dolayı tarihin ilk devirlerinden itibaren, doğal yapı en güzel yerleşim alanı olarak kullanılmaya başlanılmış ve ortaya çok zengin ve dünyanın başka bölgelerinde görülmeyen mağara mimarisi (yeraltı yerleşimi) başlamıştır.

Bölgedeki ignimbiritler litolojik özellikleri nedeniyle, su emme-kuruma, günlük-mevsimlik ısı değişikliği ve bunun sonucu meydana gelen yüzeysel günlenme ile su ve rüzgar erozyonundan kolayca etkilenmektedir. Bu etkenleri hızlandırıcı diğer bir faktör de, kayada oluşmuş mikroskobik çatlaklardır. Mekanik etkilerle çatlaklar, zamanla kolayca ilerleyerek gelişmekte ve mekanik parçalanmayı kolaylaştırmaktadır. Çatlak içindeki su, gece ve gündüz arasındaki ısı farklılıklarından dolayı donma çözülmeye bağlı olarak büyük korozyona neden olmaktadır. İgnimbiritler dokusu ve kimyasal bileşimindeki değişiklik, kaya bozulumu ve erozyonda da farklılıklar oluşturmaktadır. Kolayca günlenerek bozulan düzey aşınmakta, bozulmayan kesim ise çıkıntı oluşturarak konsol şeklinde biçimlenmektedir.

Aşınmanın devam etmesi aşamasında konsol biçimindeki kaya yükü, kaya içsel kohezyon direncini aştığında, mekanik kırılma ve ardından kopma ve düşme gerçekleşmektedir. Tüfün kimyasal özelliği nedeniyle; tüften oluşmuş açık yüzeyler okside olarak, yüzeyde iklim koşullarına dayanıklı sert bir kabuk oluşmaktadır. Bu kabuğun oluşumunda mikroorganizmaların da etkili olduğu bilinmektedir. Bu özellik doğal ya da yapay olarak meydana gelen morfolojik oluşumları dış etmenlerden bir süre koruyabilmektedir. Bölgedeki en büyük tehlike gelişim halindeki yapı ve şekillerin insanın olumsuz etkisi nedeniyle oluşumlarını tamamlayamamalarıdır. Yeni yerleşim alanları şekillerin doğal oluşum-gelişim karakterini bozmaktadır.

4.1.2. Göreme Tarihi Milli Parkı Yerleşmeleri

4.1.2.1. Göreme

Nevşehir'e 10 km. uzaklıktaki Göreme kasabası Nevşehir-Ürgüp-Avanos üçgeni arasındaki etrafı vadilerle çevrili bölgede yer alır (Şekil 4). Yörede Hıristiyanlık öncesi dönemden kalan mezar odaları bulunur. Göreme Açık Hava Müzesi'nde küçüklü büyüklü çok sayıda kilise ile keşiş yemekhaneleri, mezar odaları, kiler ve mahzenler vardır. Göreme, özellikle 7-13. yüzyıllar arasında baskılarından kaçan Hıristiyanların yerleşmesiyle Hıristiyanlığın önemli bir merkezi haline gelmiştir. Orta çağın başlarında, Hıristiyanlar için önemli bir dini merkez olan Göreme, 11 ve 13. yüzyılda bir başpiskoposluk merkezi durumundadır. Nitekim Göreme ve çevresinde çok sayıda dini yapılar mevcuttur (Gürler, 2007).

Şekil 4. Peribacaları İçerisindeki Göreme Kasabası

4.1.2.2. Ortahisar

Nevşehir' in 15 km doğusunda yer alır. Kasabanın simgesi Ortahisar Kalesi' nin yanında vadi yamaçlarına açılmış mağaralar buraya ilk yerleşen halka uzun süre konut oluşturmuştur. Yaklaşık 60 m yükseklikteki kale, akıntı tüflerinde görülen doğal aşınmanın sonucudur ve Kapadokya' nın en büyük peribacasıdır (Şekil 5). Uzun yıllar yerleşilmiş olan bu mağaralar aşırı oyulma ve doğal sebeplerden dolayı kopmalar ve düşmeler olabileceği için artık içinde yaşanmaz duruma gelmiştir (Doyuran, 1976).

Şekil 5. Ortahisar Kalesi

4.1.2.3. Uçhisar

Uçhisar Nevşehirin 7 km doğusunda, Ürgüp'ün 12 km batısında ve Avanos'un 10 km güneyindedir. Uçhisar karayoluyla batıdaki Aksaray'a, doğudaki Kayseri'ye ve güneydeki Niğde'ye 80 km mesafede olup büyük Kapadokya üçgeninin tam merkezindedir. Uçhisar Kalesi güneyden 40 m yi kuzeyden 100 m yi aşan bir yapıya sahiptir (Şekil 6). Uçhisar Kalesi Roma döneminden beri oyularak içine çok sayıda oda, ev, sığınak, depo, sarnıç, mezar, mahzen yapılmış, üzerinde saldırılara karşı yuvarlamak üzere büyük taş güller bulundurulmuştur; 1960 lara kadar içinde ve etrafında yaşanmıştır. Uçhisar Kasabası kalenin etrafına, Güvercinlik Vadisinin kuzey doğu, doğu ve güneydoğu yamaçlarına kurulmuştur. Hem bir gözetleme kalesi hem de savunma kalesi olarak kullanılan Uçhisar Kale'si Selçuklu ve Beylikler döneminde de önemini korumuştur. Karmanoğulları Beyliği ve Kadı Burhanettin Beyliği arasında kalan ve çeşitli çatışmalara sahne olan Uçhisar, bölgeye hakim olma bakımından stratejik öneme sahip bir uç beyliği olmuştur. Uçhisar ilk kez Yıldırım Bayezit zamanında Osmanlılara geçmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in Karamanoğulları Beyliği'ni Osmanlı'ya katmasıyla bölgedeki çatışmalar sona ermiş, Uçhisar da kaleden vadiye doğru genişleyen bir yerleşim halini almıştır. Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde Uçhisar Kalesi savunma işlevini kaybetmiştir (Cimşit, 2007).

Şekil 6. Uçhisar Kasabası ve Kalesi

4.1.2.4. Çavuşin

Göreme-Avanos yolu üzerinde, Göreme' ye 2 km uzaklıktadır. Çavuşin'deki Vaftizci Yahya adına yapılan kilise bölgeye hâkim bir yerdedir (Şekil 7). Muhtemelen V. yüzyılda yapılmış -boyanmış- olduğundan bölgenin en eski kilisesidir. Kapadokya'da pek görülmeyen geniş avlusu son yıllarda kayaların kopması sonucu yıkılmıştır. Eski Çavuşin vadisindeki harabeler, hristiyan dervişlerinin ve topluluklarının yaşadığı yerlerdi. Çavuşin' in hemen yanındaki Güllüdere' de beş kilise bulunmaktadır (Gürler, 2007).

Şekil 7. Vaftizci Yahya Kilisesi Kalıntıları

4.1.2.5. Ürgüp

Nevşehir' in 20 km doğusunda yer alan bu ilçe Kapadokya' nın önemli yerleşim merkezlerindedir. Selçuklu Dönemi'ndeki ismi "Başhisar idi. 18.yüzyılın başlarına kadar Ürgüp, Nevşehir'den önemli bir merkez olmuştur. Lale Devri'ne kadar kent bir kadılar merkezi olarak kalmıştır. 1718-1730 döneminde Osmanlı sadrazamı olan Muşkara'lı Damat İbrahim Paşa, buraya yaptırdığı camiler, medreseler, imarethaneler, hanlar, hamamlar ve çeşmelerle Muşkara'yı büyüterek, adını Nevşehir'e çevirtip, Ürgüp'teki kadılık makamını da Nevşehir'e aktarınca, Ürgüp ikinci plana düşmüştür. O halde bile Şemseddein Sami'nin 1888-1900 yılları arasında yazdığı Kamus-ül Alam adlı tarih ve coğrafya eserinde Ürgüp'te 70 cami, 5 kilise ve 11 kütüphanenin bulunduğu yazılmaktadır. Üçgüzeller adlı peribacaları

ünlüdür (Şekil 8). Esbelli kayası çevresinde, Temenni Tepesi eteklerinde bugün turistlerin ilgiyle gezdikleri mağaralarda 25-30 yıl öncesine kadar insanlar yaşamaktaydı. Kaya düşme tehlikesine rağmen, bugün de hala bazı aileler buralarda yaşamaktadır. Selçuklular döneminde Ürgüp'e Başhisar denmesine neden olan kale, yıkıntılarıyla günümüzde ilgi çekmektedir. (Kalaycı 2006' dan, Kaya 1994).

Şekil 8. Üçgüzeller

4.1.3. Göreme Tarihi Milli Parkı Açık hava Müzeleri

4.1.3.1. Göreme Açık hava Müzesi

Nevşehir'e 13 km uzaklıkta ve Göreme Kasabası' nın 2 km doğusunda yer alır (Şekil 9). MS 4. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar yoğun bir manastır dönemi geçirmiştir. Neredeyse bütün kaya bloklarının içinde kiliseler, şapeller, yemekhaneler ve oturma mekanları bulunur. Göreme Açık hava Müzesi' nde Kızlar ve Erkekler Manastırı, Aziz Basil Kilisesi, Elmalı Kilise (Şekil 10), Tokalı Kilise, Aziz Barbara Kilisesi, Yılanlı Kilise, Karanlık Kilise ve Çarıklı Kilise bulunur (Nevşehir Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014).

Şekil 9. Göreme Açık hava Müzesi

Şekil 10. Elmalı Kilise
Kaynak: Nevşehir Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014.

4.1.3.2. Zelve Açık hava Müzesi

Avanos'a 5 km uzaklıktaki Zelve, Aktepe'nin dik ve kuzey yamaçlarında kurulmuştur. Üç vadiden oluşan Zelve Ören Yeri, peribacalarının en yoğun olduğu yerdir (Şekil 11). Vadideki peribacaları sivri uçlu ve geniş gövdelidir. Zelve, özellikle IX. ve XIII. yüzyılda Hıristiyanların önemli yerleşim ve dini merkezlerinden biri olmuş; aynı zamanda rahiplere ilk dini seminerler de bu yörede verilmiştir. Üç büyük vadinin yamaçlarındaki kayalar oyularak kurulan Zelve' de 1924 Lozan Mübadelesine kadar Rum ve Türkler yaşıyordu. Günümüzde sadece Türkler yaşamaktadır. Müze içinde İnoqlast dönemde yapılmış tamamı fresksiz 15 kadar kilise vardır (Avanos Belediyesi, 2014).

Şekil 11. Zelve Açık hava Müzesi

4.2. Kapadokya' da Koruma Statüleri

Kapadokya'yı ilk planlama çalışması "Göreme Tarihi Milli Parkı" çalışması kapsamında 1971 yılında gerçekleştirilmiştir (Eravşar, 1996). Birleşmiş Milletler Eğitim – Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) tarafından 06.12.1985 tarihinde 357. sırada "*Göreme Tarihi Milli Parkı ve Kapadokya' nın Kayalık Alanları*" adıyla Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Listesine alınmıştır. Kuzeyde Avanos,

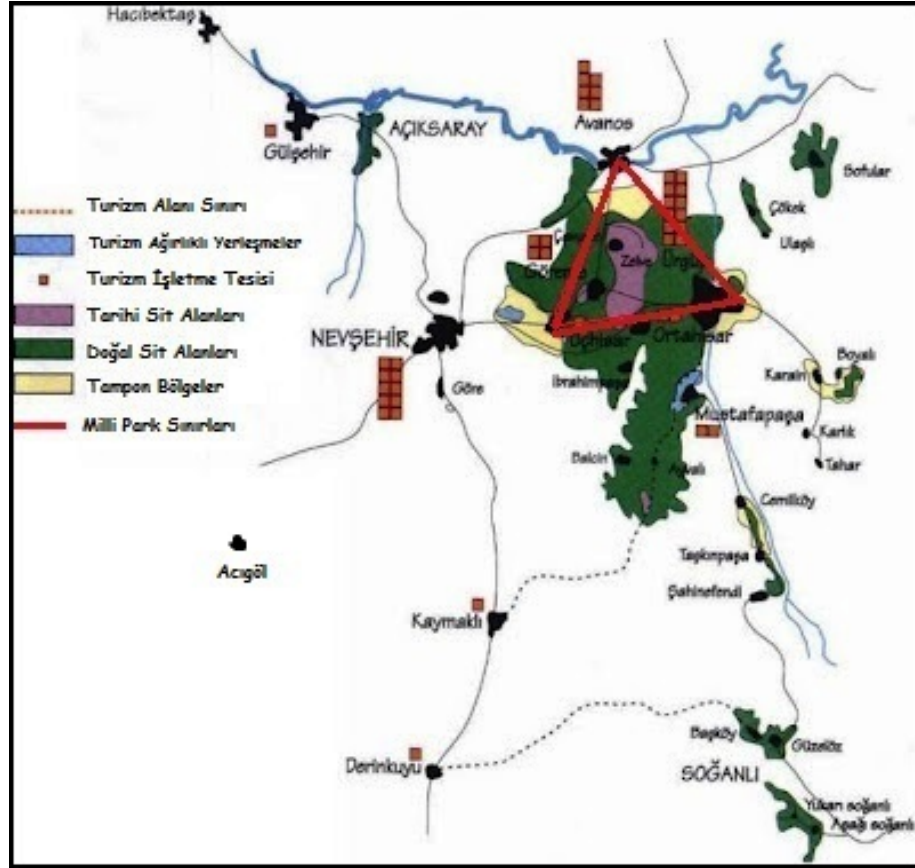
güneydoğuda Ürgüp ve güneybatıda Uçhisar üçgenindeki 9.614 hektarlık alan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na göre 25.11.1986' da "Göreme Tarihi Milli Parkı" adıyla ilan edilmiştir.

Göreme Tarihi Milli Parkı sınırları içinde 30.25 hektarı 1. derece, 26.88 hektarı 3. derece olmak üzere toplam 57.13 hektar arkeolojik sit bulunmaktadır. Ayrıca 1815 hektar alanda 1. derece doğal sit ve 1. derece arkeolojik sit alanları bir arada bulunmaktadır (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2014).

"Göreme Tarihi Milli Parkı ve Kapadokya' nın Kayalık Alanları" Dünya Doğal ve Kültürel Mirası ve Kentsel Sit alanları Kültür varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü kapsamındadır. Burada doğal sit alanları ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kapsamında Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından korunmaktadır.

4.3. Kapadokya' nın Jeolojik ve Kültürel Miras Potansiyeli

Kapadokya, Nevşehir başta olmak üzere Kayseri, Niğde, Aksaray ve Kırşehir illerini içine alan bir bölgedir. Burada bütün Kapadokya' yı incelemek mümkün olmayacağı için sadece Nevşehir sınırları içindeki Göreme Tarihi Milli Parkı' nın dışında kalan jeolojik ve kültürel mirası açıklanmaya çalışılacaktır (Şekil 12).

Şekil 12. Nevşehir'in Jeolojik ve Kültürel Açından Önemli Yerleri

Kaynak: Mehmet Urban, 2014.

4.3.1. Avanos

Nevşehir' in 17 km. kuzeydoğusunda yer alan bu ilçe Kızılırmak kıyısındadır. Avanos ve çevresindeki toprak yapısı kentin ekonomik yapısına da önemli etkilerde bulunmuştur. Gedik, Burabayır, Cinderesi ve Kızılören mevkilerinde, Kızılırmak'ın eski yataklarından elde edilen killi toprak, Avanos'un tüm dünyaca *Çanak-Çömlek Diyarı* olarak tanınmasına neden olmuştur (Şekil 13). Avanos' ta Alaattin Camisi, Yeraltı Camisi, Saruhan Kervansarayı (Şekil 14), Dereyamanlı Kilise ve Çeç Tümülüsü ile ünlüdür (Yıldırım, 2006).

Şekil 13. Çanak Çömlek Atölyesi

Şekil 14. Saruhan Kervansarayı
Kaynak: Avanos Belediyesi, 2014.

4.3.2. Kaymaklı Yeraltı Şehri

Nevşehir'e 30 km uzaklıkta, Nevşehir-Niğde karayolu üzerindedir. 1964 yılında ziyarete açılan yeraltı şehri kasabanın ortasında kalenin altında yer alır. Eski adı 'Eneğüp' olan Kaymaklı' da halk evlerini yeraltı şehrinin yüze yakın tünelinin etrafına yapmıştır. Yerel halk hala avlulara açılan bu tünellerden geçerek yeraltı şehirlerinin uygun bölümlerini kiler, depo, ahır olarak kullanmaktadır. Sekiz katlı olan bu şehrin ilk katı Hititler tarafından yapılmış, diğer katları ise Arap-Pers saldırıları sırasında Romalılar ve Bizanslılar tarafından genişletilmiştir. 2 km.den fazla bir alana yayılan bu yeraltı şehrinin 4 katı temizlenmiş ve aydınlatılmış durumdadır. Saldırı anında kapıları içeriden kapatabilecek sürgü taşları imal edilmiştir. Mekanlar daha çok havalandırma bacalarının etrafında toplanmıştır. Şehirde erzak depoları şirahane, mutfaklar, oturma yerleri hatta mezar bile bulunur. Yüzlerce odadan oluşan yeraltı şehirlerindeki mekanlar, birbirlerine uzun galeriler ve labirent gibi tünellerle bağlanmıştır. Galerilerin alçak, dar ve uzun olmasının nedeni düşmanın hareketlerini kısıtlamak içindir. Ayrıca bu koridorların duvarlarına aydınlatmak maksadıyla kandil ve mum koymak için küçük oyuklar oyulmuştur (Şekil 15). Kandillere keten tohumundan elde edilen altın sarısı renkteki 'bezir' adı verilen yağı konuluyordu. Şimdiye kadar hiç bir yeraltı yerleşiminde bezir yağı üreten mekâna rastlanmamıştır. Kandillerde yanan bezir yağından yayılan ısı aynı zamanda ısınma gereksinmesini de karşılamaktaydı.

Şekil 15. Kaymaklı Yeraltı Şehri

Katlar arasında mekanları birbirinden ayıran, savunma amaçlı sürgü taşları bulunmaktadır (Şekil 16), içerden açılan dışarıdan açılması mümkün olmayan bu sürgü taşlarının çapı, 1-2.5m eni 30-50cm civarında, ağırlıkları ise 200-500 kilogramdır. Ortalarında yer alan delik kapıyı açıp kapamaya yaradığı gibi, arkadan gelebilecek düşmanı görmeye veya ok ve mızrak gibi silahlarla düşmana saldırmaya yaramaktadır. Yeraltı şehri henüz tam olarak temizlenmemesine ve sadece dört katının açığa çıkarılmasına rağmen, bölgenin en büyük yeraltı yerleşimlerinden biri olduğu kesindir. Çünkü küçük bir alana yayılan erzak depolarının sayısı göz önüne alındığında burada çok sayıda insanın yaşamış olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir (Çekiç, 2008).

Şekil 16. Sürgü Taşı

4.3.3. Derinkuyu Yeraltı Şehri

Nevşehir- Niğde karayolu üzerinde ve Nevşehir'e 30 km. uzaklıkta bulunan Derinkuyu ilçesindedir. Kaymaklı yeraltı şehrinde olduğu gibi burada da 100.000 kişi kadar bir topluluğu içinde barındıracak ve ihtiyaçlarını karşılayacak mekânlar vardır (Şekil 17).

Birinci kat yeraltı şehrinin erzak depolarının en bol olduğu yerdir. Burada ayrıca su kuyusuna giden bir tünel bulunmaktadır. Üçüncü kat çıkış güzergâhındadır ve oturma odalarıyla erzak odalarından oluşmaktadır. Üçüncü kattan başlayan dar, yüksek, uzun ve kavisli galeri doğrudan beşinci kata gitmekte, ortası delik bir sürgü taşı bu galerinin girişini kapatmaktadır. Beş ve altıncı katlarda da erzak odaları ve mutfaklar yer almaktadır. Yedinci katta; haç planlı bir kilise, toplantı mahalli, bir de kuyu bulunmaktadır. Ayrıca bu katta cenaze ve mezarlık odası da yer almaktadır. Ufak ibadet mekânları, odalar ve yemek salonu bu katın diğer bölümlerini oluşturmaktadır. Sekizinci katta; havalandırma bacasıyla son bulan bir koridor bulunmaktadır (Çekiç, 2008).

Şekil 17. Şaraphane

Kaynak: Demet Okuyucu, 2008.

4.3.4. Özkonak Yeraltı Şehri

Avanos' a 14 km uzaklıktaki Özkonak' ta yer alan yeraltı kenti apartman düzenindedir, ancak tümüyle temizlenememiştir. Yeraltı şehrinde 10 oda, 4 büyük salon, 8 kuyu, 4 mezar, 3 havalandırma, sütunlar, testiler ve duvara oyularak yapılan ip bağlama yerleri bulunmaktadır.Şu anda sadece yeraltı şehrinin küçük bir bölümü aydınlatılmış ve temizlenmiştir (Özkonak Belediyesi, 2014). Özkonak yeraltı şehrinde, diğer yeraltı şehirlerinden farklı olarak tüneller üzerinde sürgü taşlarının hemen yanında düşmana kızgın yağ dökmek veya mızrakla vurmak amacıyla dikine ufak delikler oyulmuştur. Yeraltı şehirlerinde savunma amaçlı diğer bir önlem de düşmanı yanıltmak için uzun dar tünellerde 2-3m derinliğinde tuzaklar bulunmasıdır (Çekiç, 2008).

4.3.5. Mustafapaşa Kasabası

Ürgüp' e 5 km uzaklıktaki bu kasabada Ortodoks Rumlar ve Türklerin birlikte yaşarken Lozan Mübadelesi sonucu şu an sadece Türkler bulunmaktadır. Zengin taş işçiliği ve Rum mimarisiyle tanınan kasabada Gomedada vadisi, Gibos Vadisi, Manastır Bölgesi (Şekil 18), Aziz Vasilios Kilisesi (Şekil 19), Konstantin Heleni Kilisesi (Şekil 20) ve Osmanlı Dönemine ait kervansaray ve Asmalı Konak (Şekil 21) bulunur.

Şekil 18. Manastır Bölgesi

Şekil 19. Aziz Vasilios Kilisesi Tavan Resmi

Şekil 20. Konstantin Heleni Kilisesi

Şekil 21. Asmalı Konak

4.3.6. Acıgöl

Kalecitepe ve Acıgöl Maarları, Nevşehir' nin yaklaşık 20 km. batısında Acıgöl İlçesi' nin hemen doğusunda ve Acıgöl Kalderası'nın içerisinde yer alır. Acıgöl Maarı Acıgöl-Nevşehir karayolunun üzerinde güney kesimde, Kalecitepe Maarı Acıgöl-Nevşehir karayolunun kuzey kesiminde bulunur (Şekil 22). Jeolojik ve jeomorfolojik olarak değişik özellikler taşımakta ve jeoturizm için potansiyel oluşturmaktadır. Acıgöl Maarı yaklaşık 1000 metre çap ve 50 metre derinliğinde, asitik özellikte, dairesel görünümlü, kuvaterner yaşında bir maardır (Şekil 23). Kalecitepe Maarı (tüf halkası) 1000 metre çap ve 40 metre derinliğinde, asitik özellikte, dairesel görünümlü, kuvaterner yaşında bir maardır (Yıldırım ve Koçan, 2008).

Şekil 22. Kalecitepe Tuf Halkası
Kaynak: Talat Yıldırım ve Nurhan Koçan, 2008.

Şekil 23. Nevşehir Acıgöl Kalderası ve Güneydağ Riyolitik Domu
Kaynak: Talat Yıldırım ve Nurhan Koçan, 2008.

4.3.7. Gülşehir

Nevşehir' in 16 km. kuzeybatısında yer alan Gülşehir tarihin ilk devirlerinden beri yerleşime sahne olmuştur. İnsanlık tarihinin bilinen ilk devirlerindeki yerleşim yerlerinden biri olan Kepez mevki, yüksek ve bölgeye hakim bir yerde bulunmaktadır. 4-5 katlı yer altı şehri, kaya evleri ve dehlizler bu yerleşim yerinde ilk göze çarpan tarihi buluntulardır. Gülşehir'in merkezine 3 km mesafede olan Açıksaray' da ise Gülşehir' in simgesi haline gelen Mantarkaya

(Şekil 24) ve tuf kayalar içine oyulmuş sayısız mekânlar, ilk çağlardan kalma çok katlı yeraltı şehirler, mağaralar, Roma Dönemi'nden kalma kaya mezarlar 9. ve 10.yy ait kaya kiliseler ve saraylar ile önemli bir piskoposluk merkezi olmuştur. Bunlardan belli başlıları ise Boğalı Kilise, Manastır, Tavla (At Damı), Küçük Saray (Çok Katlı Yerleşim Alanı), Dört Sütunlu Manastır, Beşik Tonozlu Yapı, On iki Sütunlu Kilise ve Merdivenli Mesken'dir (Gülşehir Belediyesi, 2014).

Şekil 24. Mantarkaya

4.3.8. Hacıbektaş

Hacıbektaş veli 13. yüzyılda yetişmiş ünlü bir düşünür ve gönül adamıdır. “İlimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır” diyerek ilme önem vermiş ve Bektaşilik öğretisini yaymaya çalışmıştır. çok sayıda öğrenci de yetiştiren ve yeniçeri ocağının da piri olarak bilinen Hacı Bektaş Veli Anadolu birliğinin sağlanmasına yardımcı olmuştur. Hacıbektaş veli ve diğer din büyüklerine ait türbeler Hacı Bektaş Veli Külliyesi ve Müzesinin içinde yer alır. 6-17-18 Ağustos günlerinde ulusal çerçevede 1990 yılından itibaren de uluslar arası çerçevede Hacı Bektaş Veli Anma Törenleri ve Kültür Sanat Etkinlikleri olarak düzenlenmektedir (Hacıbektaş Belediyesi, 2014).

4.4. Halkın Milli Park Algısı

“Gerek planların hazırlanması, gerekse bu planların uygulamaya aktarılması sırasında yaşanan başarısızlıkların odağında bu çalışmalara paydaşların özellikle de yerel katılımın sağlanamaması bulunmaktadır. Bir alan korunan alan olarak ilan edilirken o yörede yaşayan halka sorulmadığı gibi, bu alanın nasıl korunacağı ve bu alandan faydalanmanın nasıl olacağı konularına aranan çözüm, bu insanlar olmaksızın bulunmaya çalışılmaktadır. Özellikle planlama çalışmalarına yerel katılımın sağlanamaması durumunda korunan alanla organik bağı olan yerel halkın neredeyse tamamına yakını bu alana karşı olumsuz bir algı ve tavra yönelmektedir. Sonuçta, korunan alan yönetimi ile yerel halk arasında çatışmaların yaşanması kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu çatışmaların önlenmesi iyi bir planlama ve ardından uygulama süreçlerinin sağlanması ile mümkündür. Bu kapsamda doğal kaynak yönetiminin planlanması için disiplinler arası kurulmuş ekiplerce planlamaya yönelik ölçüt ve göstergelerin belirlenmesi, plan modellerinin bilimsel anlayışla ortaya koyulması, uygulanabilir bir planlama rehberinin yapılması ve bu planlama rehberinin kaynak yöneticileri tarafından kullanımının sağlanması gerekmektedir.” (Alkan ve Korkmaz, 2009).

Yerel halkla yaptığımız mülakatlarda (Şekil 25) milli parkla alakalı olarak olumsuz bir algı olduğu tespit edilmiştir. Öncelikle milli park ilanı halk için konut sıkıntısı oluşturmuştur. Yerel halk özellikle çatı, balkon, teras gibi eklentiler yapamadıklarını, tarlalarını parsellemediklerinden mağdur olduklarını şöyle dile getirmişlerdir:

“Ne kömürlük yaptırabiliyoruz, ne çatı... Evin kaya değilse bile yapamıyorsun, teras ve balkona da izin yok! İnsanları mağdur etmeden sınır getirebilirler. Halkın çoğu Nevşehir, Avanos ve Uçhisar’da oturuyor. Her gün Göreme’deki işine gidip geliyor. Burada oturmak için kendine bir ev bile yapamıyor!”

“Tarlalar parsellenmiyor ve izin verilmiyor, bodruma ve çatıya izin yok. Biz çiftçiyiz üzümü getirip nereye koyalım izin verilmiyor...”

“Yerel halk bi çivi çakmaya kalksa hapse giriyor ama firma büyük olduğu zaman işlerini bir şekilde yukarıdan hallediyor. 80 li yıllarda Kapadokya’ya gelen turist bu yıl yıl tekrar geldiğinde betonlaşma tehlikesiyle ilgili yorum yapıyor ve böyle giderse burada turizmin biteceğini söylüyor, bizim sorunumuzu bizden daha iyi görüyor. Ne kadar sıkı korunursa korunsun netice büyük firmalar her şeyi yapabiliyorlar. Önemli olan onların yaptığı yanlışları engelleyebilmek yoksa kimse yatırıma karşı değil. Neticede turizmle geçinen bir bölgeyiz betonlaşma devam ederse turizm bittiği gibi geleceğe aktaracağımız bir şey de kalmayacak...”

Bu yorumlardan anlaşılacağı gibi yerel halk yasaklardan oldukça rahatsızdır. Turizmle uğraşan kesim kayadan oyma evini butik otel veya pansiyona çeviriyor ancak sınırlamalardan dolayı kendisine tekrar ev yapamayınca Nevşehir’ den gidip gelmek durumunda kalmaktadır. Ayrıca zengin ve siyasi gücü olan kesimin istediği binayı yaptırabildiği ve kurulun da teşhis etmeden onay verdiği söylentiler arasındadır.

“Tamamen adamına göre, kağıt üzerinde onaylıyorlar. Ancak şikayet olursa jandarma gelip tutanak tutuyor veya kontrole gelindiği zaman inşaatlar bir günlüğüne duruyor ... “

Şekil 25. Çavuşin Kasabası Yöre Halkı ile Yapılan Bir Mülakat

Her ne kadar korunmanın getirdiği yasaklardan rahatsız olsalar da sahanın çok özel bir bölge olduğunun bilincinde olan halk, beton yapılaşmalardan yana olan şikayetlerini şöyle dile getiriyor :

“Çimentoyu , briketi bedava versinler yapmam, taşla yaparım, halk bilinçlendi artık... Turist betona gelmez! Kendi elimizle turizmi, ekmek kapımızı baltalayamayız”

Bu da bize aslında sahayı en iyi şekilde yerel halkın koruyabileceğini göstermektedir. Halkın önemli geçim kaynaklarından biri olan turizmde de çeşitli sıkıntılar tespit edilmiştir. Son yıllarda 2 milyonun üzerinde turistin Kapadokya' yı ziyaret ettiğini ama halkın bundan çok etkilenmediği anlatılmaktadır (Çizelge 6).

“Kitle turizminin yerel halka faydası yok, pastanın büyük dilimi acentelere düşüyor. Yıllık 2 milyon turistin 200.000 ini esnaf görmüyor Hem Türkiye ucuz gidiyor, hem yerel halkı çok etkilemiyor, hem de bölgemiz zarar görüyor!”

Çizelge 6. Müze ve Ören Yerlerinin Ziyaretçi İstatistiği

1989	1.094.328
1990	1.257.083
1991	668.489
1992	1.117.098
1993	1.108.321
1994	824.247
1995	911.917
1996	1.210.589
1997	1.489.280
1998	1.297.242
1999	825.948
2000	1.750.798
2001	1.614.656
2002	1.732.836
2003	1.728.506
2004	1.391.629
2005	1.814.281
2006	1.819.221
2007	1.875.680
2008	2.139.427
2009	1.686.762
2010	2.182.970
2011	2.511.904

Kaynak: Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2011.

Kitle turizminin patlamasıyla ve her şey dahil sistemiyle birlikte gelen turistlerin hem doğaya zarar verdiği hem de yerel esnafın aslında bundan faydalanamadığını görmekteyiz.

“Turistleri gezdiren rehberler şehir merkezine özellikle çarşıya sokmuyorlar. Merkezde anarşi var, kuduz köpek var diye turistleri kandırıyorlar. Acenteye anlaşmalı dükkanlardan aldıkları ürünlerin aynısının çarşıda ucuz olduğunu görmesinler diye... Başka yollardan dolaştırıyorlar, polisler ‘neden çarşıdan geçmiyorsunuz’ diye çevirme yapınca turistlere durumu şöyle açıklıyorlar : ‘güvenliğimiz için polis eşliğinde geçiyoruz.’ Anlaşmalı oldukları dükkanları ise köylülerin kooperatifi gibi tanıtıp on katı fiyata satış yapıyorlar, halbuki alakası yok, her şeyden kazanıp komisyon alıyorlar, yedirdikleri dönerden bile!”

“Acentelerin bazı firmalarla anlaştığı da artık ortaya çıktığı için yabancıların turizm kitaplarında bile yazmaya başladı, Kapadokya bölgesinde alışverişe rehberinizle gitmeyin ya da yarı fiyatı verin diye yazıyor. Bindiğimiz dalı kesiyoruz kısa vadeli düşünülüyor ama bilmiyorlar ki memnun ayrılan bir turist bin turiste bedel...”

Acente – rehber işbirliğiyle Kapadokya’ nın nasıl pazarlandığını ve bunun aslında yıllardır devam ettiğini, en yüksek makamlara bile şikayet edilse hiç bir sonuç elde edemediklerini belirtmişlerdir.

“Buradaki otellerde turistlere bir haftalığı 150 euro, Türklere ise geceliği 100 TL. Her şey dahil sisteminde böyle oluyor. Kapadokya’ ya yılda 2 milyon turist geldiği söyleniyor ama 200.000 turisti ben Ürgüp de görmedim. Pasta herkese dahil olmalı. İzin olmadığı için de evler 2 kat en fazla 3 kat. Bu yüzden fiyatlar fırlıyor, 15.000 nüfuslu Ürgüp’ te hangi memur yaşayacak, yaşam çok pahalı burada...”

Bir belediye meclis üyesi: *“Buralı olmayan girişimciye güvenilmez. Ürgüp’te turizme yatırım yapmayı karlı bulunca buraya geldiler. Yarın karları azaldığında Marmaris’e, Bodrum’a gidecekler. Onlar için Ürgüp’ün kardan başka bir anlamı yok. Buraya ait olma duyguları yok. Çocuklarını bile buradaki okullara göndermiyorlar. Ama yerli girişimciler burada yaşıyor. Karları olsun olmasın turizm yürümezse tarım ve imalata yönelecekler ama burada kalacaklar”* diyerek yerel girişimciye destek verilmesinin gerekliliğini anlatmıştır (Tosun, 1998/2007). Halk da aslında maddi destek alabilirse bir şeyler yapabileceğini söylemektedir:

“Herkes kafasına göre takılırsa tarihi bozarız. Bütçemiz yetmiyor kendimiz restore edemiyoruz böylece yıkılıp gidiyor, mesela kalenin altı odalarla dolu, onları birine verseler çay ocağı yapsalar hem yıkılmaz hem nefes onları korur.”

Ayrıca ülkemizde milli parklarla ilgili yapılan araştırmaların çoğunun, milli parkların turizm fonksiyonunu öne çıkarmasındaki gibi turizm öncelikli olmaması gerekir. Çünkü dünyada milli parklar kurulmaya başlandığından beri yerel halkın bu bölgelerden uzaklaştırılmaya çalışılırken, öte yandan turizm aktiviteleriyle insanların çekilmeye çalışılması da ilginç bir çelişkidir (Arı, 2003).

4.5. Jeoparkın Muhtemel Etkisi

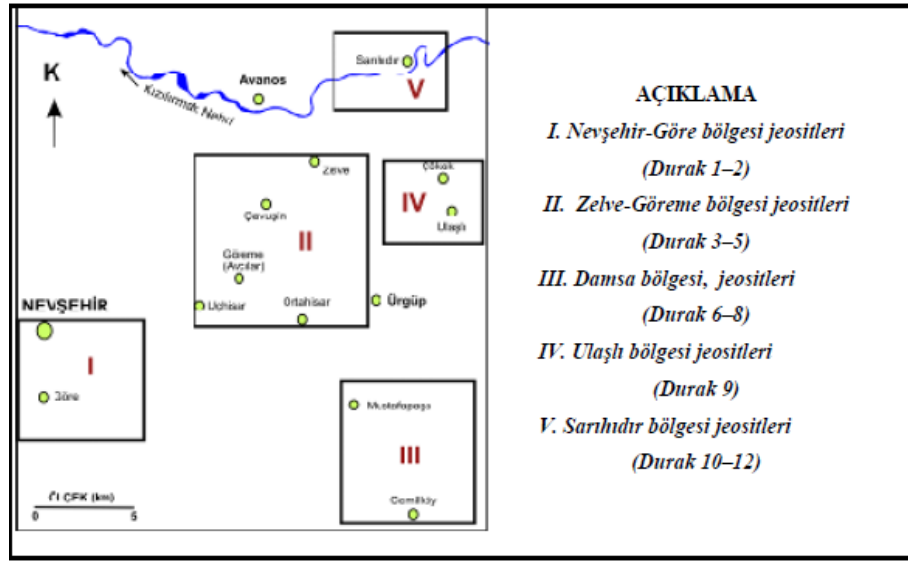
4.5.1. Jeoturizm

Jeoturizm, bir bölgenin, kapsadığı jeosit ve jeolojik miras vesilesiyle, bilhassa bu jeolojik zenginlikleri görmek amacıyla gezilmesi ve ziyaret edilmesi faaliyetleridir (JEMİRKO, 2014). Jeoturizm denen bu yeni tür turizm anlayışının temelinde, ilgili turistlere bu olaylardan yola çıkarak yerküreyi tanıtmak ve anlatmak yatmaktadır. Jeoturizm değeri olan bölgeleri iki farklı kategoride değerlendirmek mümkündür. Fazla görsel değeri olmayan ama bilimsel değeri çok fazla olan birinci grup bir fosil yatağı, bir mineral oluşumunu içeren bir bölge olabilir. İkinci grup ise bilimsel değerinin yanı sıra görsel değeri de fazla olan gruptur. Her iki grubun da önemli bir ziyaretçi kitlesi vardır ve ülkemiz jeoturistik açıdan oldukça zengin bir bölgede yer almaktadır. Kapadokya insan - jeoloji ilişkisinin en yoğun yaşandığı, dünyanın önemli jeoturizm değerlerinden biridir. Jeolojik olarak anlatılan ise rehberin “Volkan patladı, daha sonra aşınma oldu ve peri bacaları oluştu” dan ibarettir. Oysa bir jeologun rehberliğinde yapılacak bir turda bölgenin jeolojik tarihiyle ilgili çok şey öğretilir (Güngör Yıldırım, Haber Bülteni).

Kazancı (2009) bölgede 5 jeosit grubu ile 12 durak belirlemiş ve jeolojik miras olabilecek yerlerin yanında kültürel jeolojinin de etkili olduğu jeosit alanları tanıtmıştır. Bu çalışmada özellikle yollara yakın olan duraklar belirlenmiş, ulaşım güçlüğü olan bölgelere ele alınmamıştır (Şekil 25).

Bununla birlikte Kapadokya’ nın çok sayıda ve geniş alana yayılmış olan bütün jeositleri MTA, JMO, JEMİRKO ve coğrafyacılar ile belirlenerek jeoturizme kazandırılabilir. Örneğin ulaşımı güç olan yerlere de jeoyollar oluşturulabilir.

Cengiz ve diğerlerine göre (2011) jeoyol, varlığı tescil ve ilan edilmiş jeolojik güzellikleri görmek amacıyla gidilecek yol veya güzergahdır. Başarılı bir jeoyolda, duraklar bilimsel olarak belirlenmiş olmalı ve açıklama levhaları bulunmalıdır. Birbirine kavuşan jeoyollar “Jeotur” teşkil eder. Jeoyollar üzerinde gerçekleştirilecek jeoturizm, kişilere, tescilli jeolojik ve kültürel özelliklerini tanıma fırsatı yanında, doğa sporları ve seyahat fırsatı verir, yöreye ise doğa koruma, kültür alışverişi ve ekonomik getiri olanakları sağlar. Bu yüzden bütün dünyada hızla yaygınlaşmaktadır

Şekil 25. Jeosit Durakları
Kaynak: Nizamettin Kazancı, 2009.

Turist ile yerel halk arasındaki ilişki açısından 4 grup turist tipi belirlemiştir.

- 1) *Ayrı:* kendi gezilerini planlarlar ve turizm çekicilikleriyle temastan kaçınmazlar. Yerel kültürle hemen bütünleşirler. Onların yemeğini, barınağını paylaşırlar.
- 2) *Araştırmacı:* Popüler turizmden kaçınırlar. Kendi hayatını da tam olarak sürdüremez, yerel halkla da tam anlamıyla bütünleşemez. Belirli bir amaçla ziyaret ederler. Örneğin, din ya da sağlık nedeniyle seyahat edenler gibi

- 3) *Bireysel kitle turisti*: Acentenin sağladığı bir çok hizmeti kullanır ama gidilecek yer ve zaman konusunda söz sahibidir. Ev sahibi toplumla az kaynaşır.
- 4) *Organize kitle turisti*: En az maceracı turist tipidir. Tüm programı paket olarak acenteden alırlar. Ev sahibi toplumdan tamamen ayrı kalırlar. Kendi alışık oldukları mal ve hizmeti beklerler (Özgüç 2007' den, Cohen 1972).

Jeoturistlerin turist profillerindeki yeri ise şöyledir:

- 1) Birinci gruptakiler en yüksek gelire sahiptirler (ortalama 71000\$/yıl). Diğer guruplara kıyasla turistik jeoturizm seyahat eğilimleri çok yüksektir. Buna rağmen her biri kendine has bir jeoturizm profili arz eder. Bu gurup yetişkin Amerikan turistlerin üçte birinden fazlasını oluşturur (55,1 milyon). Yerbilimciler (Geo Savvys), Şehir Aristokratları (Urban Sophisticates), Vatanseverler (Good Citizens).
- 2) İkinci gurup gelir düzeyleri ve seyahat tutumları açısından birlik gösterirler ve kendi içinde yaş ve yaşam tarzı bakımından farklılıklar gösterirler. Gelenekçiler (Traditionals), Hüsni kuruntular (Wishful Thinkers), İlgisizler (Apathetics). Bu gurup Jeoturizm için potansiyel müşterileri olarak değerlendirilebilirler ve yetişkin Amerikan turistlerin üçte birinden fazlasını oluşturur (58,3 milyon).
- 3) Son ikili gurup aşırı uçlardaki turistik beklentileriyle diğerlerinden ayrılır. Macera Sporcuları (Outdoor Sportsmen), Bencililer (Self-Indulgents). Düşük gelire sahiptirler ve jeoturizm için çok az potansiyele sahiptirler (Gümüş 2007' den, Cook 2002).

Kapadokya'ya daha çok 4. tip organize kitle turistleri gelmektedir. Yerel halkın diliyle bu durum şöyle ifade edilmiştir:

“Önceden pasan dediğimiz tek tük turist gelirdi, şimdi günde 200 otobüs geliyor. Her şey dahil sistemi turizmi mahvetti, çapulcu turist geliyor, bilinçli değil!

Bu verilere göre turistlerin gelir ve eğitim düzeyi, seyahat tercihleri ve yerel ekonomiye katkıları arasında paralellik olduğu gözlenmiştir. Ayrıca jeoturist profili göstermiştir ki bu tür turistler gittikleri yerde uzun süre kalmakta, daha fazla para

harcamakta, yerel kültür ve doğaya daha duyarlı olmakta ve turistik hizmet beklentileri daha mütevazı olmaktadır. O halde ülkemiz de öncelikle jeoturizme ağırlık vermelidir (Gümüş, 2007).

4.5.2. Eğitim

Yörede kurulacak olan “Jeolojik Uygulama ve Araştırma Merkezi” ile bilimsel çalışmalarla birlikte yerel halk jeolojik mirası koruma konusunda bilinçlendirilecektir. Örneğin tek jeoparkımız olan Kula Volkanik Jeoparkı’ nın daha kapsamlı incelenmesi adına Celal Bayar Üniversitesi bünyesinde kurulan Jeolojik Uygulama ve Araştırma Merkezi’ nin (JARUM) faaliyet alanları şu şekilde belirlenmiştir:

- Yörede yer alan jeositlerin ve jeolojik miras öğelerinin belirlenmesine yönelik ulusal ve uluslararası projeler geliştirmek ve araştırmalar yapmak.
- Doğal ve jeolojik mirasın korunmasına yönelik gerekli önlemleri almak ve ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını sağlamak.
- Doğal miras öğelerinin görsel dokümantasyonunu yapmak ve yayınlamak.
- Jeolojik mirasla ilintili yerel motifler ve kültürel öğeleri araştırmak ve bu değerleri topluma kazandırmak.
- Doğal ve jeolojik mirası temel alan, toplumu doğayla bütünleştirici sportif ve eğitici faaliyetleri teşvik etmek, organize etmek.
- Yörenin uluslararası bir jeoturizm merkezi haline gelmesi için çalışmalar yapmak ve yaptırmak.
- Yörenin jeolojik ve doğal mirasın tanıtılması, eğitim ve jeoturizm maksatlı kullanmak üzere Doğa Tarihi Müzesi kurmak ve işletmek.
- Bölgede araştırma ve incelemede bulunacak yerli ve yabancı araştırmacılara merkezin imkânları çerçevesinde teknik, bilimsel ve lojistik destek sağlamak. Türkiye’de kurulacak yeni jeoparkların sertifikasyonu ve denetlemesi.
- Türkiye’nin jeopark potansiyelini ortaya koymak ve ileriye yönelik yeni sahaların stratejik planlarını yapmak üzere ulusal jeosit envanterinin çıkarılması ve veri tabanına aktarılması.

- Jeoparklarla ilgili ulusal ölçekte bilgilendirici, farkındalığı artırıcı yayınlar yapmak.
- Jeopark alanında çalışan bilim adamlarının entegrasyonunu sağlamak için akademik faaliyetler organize etmek.
- Jeoparklarda kullanılmak üzere jeo-eğitim materyal ve yöntemlerin geliştirilmesi, pilot sahalara uygulanması ve yaygınlaştırılması.
- Jeolojik ve doğal mirasın sürdürülebilir kullanımına dayalı yeni bir turizm tipi ve yerel kalkınma aracı olan jeoturizm konusunda araştırma ve pilot uygulamalar yapmak.
- Merkez bünyesinde jeopark alanında yüksek lisans ve doktora öğrencisi yetiştirmek suretiyle gerekli uzman personel ve akademisyenlerin yetiştirilmesi.
- Jeoparklarda müze ve saha rehberi olarak istihdam edilecek kişilere uzmanlık kazandırmaya yönelik sertifikalı eğitim ve öğretim programları düzenlemek.
- Ulusal Jeolojik ve doğal mirasın korunmasına yönelik gerekli yasal düzenlemelerin hazırlanmasına, uygulanmasına destek sağlamak.
- Tespit edilen ulusal sahalardan jeopark olma potansiyeli taşıyan öncelikli pilot alanların projelendirilmesi hususunda gerekli koordinasyonun sağlanması.
- Ulusal jeopark çalışmalarına yönelik gerekli resmi, özel kurum, kuruluş ve kişilerle işbirliği yapmak.
- Jeoparklarla ilgili yurt içi ve yurt dışında kitap, tez, makale ve benzeri şekilde yapılan çalışmaları toplayarak ulusal jeopark arşiv-kütüphane altyapısı oluşturmak.
- Ulusal jeolojik ve doğal miras envanterinde yer alan sahaların düzenli olarak takibi ve raporlanması.
- Jeoparklar konusunda ulusal ölçekte yapılan araştırmaları uluslararası platformlarda tanıtmak, bu amaca yönelik basılı ve elektronik yayın yapmak, uluslararası sempozyumlar düzenlemek.
- Jeoparklarla ilgili yurt dışı toplantılarına katılarak buralarda ülkenin çıkarlarını savunmak, yabancı jeoparkları ziyaret etmek suretiyle buradaki gelişmeleri Türkiye adına takip etmek, yenilik transferini sağlamak.

- Yurt dışındaki benzeri amaçlarla kurulmuş jeoparklar, müzeler, merkezler, üniversiteler ve enstitülerle koordinasyonu sağlamak, işbirliği yapmak, bilimsel toplantılar, kongre ve seminerler düzenlemek, ortak projeler geliştirmek ve yürütmek

4.5.3. Koruma

Bir jeopark alanı 1 Ekim – 1 Aralık tarihleri arasında Unesco Küresel Jeopark Ağına başvuru yapar ve başvurular 1 Ocak – 30 Nisan arasında değerlendirilir. Unesco’ dan gelen uzmanlar alanı inceler ve şartlar uygunsa kabul edilir. Ayrıca jeopark olma kriterlerinin uygulanması dört yılda bir denetlenir. Başarılı olanlara yeşil kart, sorunlu olanlara sarı kart verilir. Jeopark eğitim, jeoturizm ve koruma kriterleri başta olmak üzere gereken koşulları yerine getirmiyorsa kırmızı kart verilerek ağıdan çıkarılır ancak yeniden başvuru yapabilir (Akbulut 2012’den, Farsani vd., 2012:27). Böylece koruma kriterleri sürekli denetlenen bir jeoparkın sürdürülebilir kullanımı sağlanmış olacaktır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırma sorularına göre alanın milli park kapsamında korunmasının yerel kalkınmaya yaptığı katkıları tespit ederek, alanın jeopark olması durumunda bu katkıların ne yönde gelişeceği üzerinde durmak idi. Günümüzdeki milli park anlayışına göre, insansızlaştıran, korunan alan içindeki insan göçüne sebep olan ve kaynakların kullanılmamasını hedef alan Yellowstone Modeli terk edilmiş durumdadır. Alternatif olarak geleneksel yaşam şekilleri ve kaynak kullanım stratejilerine saygılı ve yöre halkının karar verme sürecine dahil edildiği modeller uygulanmaya çalışılmaktadır (Arı, 2003). Ancak saha çalışmalarında yaptığımız görüşme ve gözlemlere göre Göreme Tarihi Milli Parkı'nda durum böyle değildir. Yerel halka göre park yönetimi, onların geleneksel yaşantılarını kısıtlamaktadır. Özellikle evlerine eklenti yapamadıklarından dolayı yönetime karşı olumsuz bir algı oluşmuş hatta bu durum bazılarını başka bir ilçeye taşınmak durumunda bırakmıştır.

Bir başka sonuç ise her şey dahil sisteminin verdiği zararlardan yakınan yöre halkı Türkiye' nin çok ucuz fiyata satıldığını o yüzden de gelen turistin niteliksiz fakir turistler olduğunu vurgulayarak turizmin kendilerinde gözle görülür bir kalkınma gerçekleştirmemesidir. Turizm şirketleri kısa vadede kar peşinde hareket ederek ve yerel kültürü ön plana çıkarmak yerine popüler kültürün empoze ettiği ürünlere turistleri yönlendirerek sürdürülemez turizmin tohumlarını ekmektedir.

5.2. Öneriler

Bölge jeolojik, jeomorfolojik, arkeolojik, kültürel bütün olarak ele alınıp jeopark ilan edilmelidir. Alan birkaç farklı statüde korunduğu için farklı kurumlar da söz sahibi olarak hareket edince ortaya karışık bir durum çıkmaktadır. Sadece jeopark statüsüne alınıp tek bir elden yönetilerek daha uzun süreli koruma ve kalkınmayı beraberinde getirecektir.

Öncelikle yoğun ziyaretçi baskısına sebep olan ve en kısa zamanda en çok insana en fazla yeri gezdirmeyi amaçlayan kitle turizminin verdiği zararlar

jeoturizmle birlikte en aza indirgenmeye çalışılmalıdır. Bu ÷lkemize kaliteli turisti kazandırırken popüler k÷ltürün etkisini de azaltacaktır.

Jeoparklarda olmazsa olmaz eğitim faaliyetleriyle birlikte yerel halkın özellikle jeomiras kavramlarının öğretilmesi ve bu konuda daha da bilinçli olması sağlanabilir. Örneğin çocuklar sezgileri en kuvvetli olan yaş grubudur ve ailelerinden ya da arkadaşlarından edindikleri bilgileri aktarmaya eğilimlidirler. Bu nedenle popüler bilimsel seminerlerin, panellerin ve okul dönemi çocukları, öğretmenleri için yapılan alan gezilerinin düzenlenmesi, yerel toplumun büyük bir kısmını jeopark hakkında bilgilendirmenin mükemmel bir yoludur. Bunun anlamı, nasıl çalıştığı ve de bilimsel temelini ne olduğudur (Tomša ve diğeri, 2009). Her düzeyden öğrenciler için doğa eğitimleri düzenlenerek koruma ve gelecek nesillere aktarma konusunda halka büyük bir sorumluluğun düştüğü anlatılmaya çalışılmalıdır. Ayrıca yerel halk içinden jeolojik ve kültürel konularda yetiştirilmiş kılavuzlar seçilerek halkın istihdam edilmesi sağlanabilir.

Bununla birlikte bir şekilde izin alınıp yapılan uygunsuz inşaatlar tespit edilip durdurulmalıdır. Gelen turistlerin de betonlaşmadan rahatsız olarak belirttikleri görüşler doğrultusunda hareket edilerek doğal dokunun bu şekilde bozulmasına kesinlikle izin verilmemelidir.

Sahanın doğal koruyucusu olan yöre halkı her türlü planlamaya dahil edilerek görüşleri alınmalı ve bunlara uygun kontrol mekanizmaları kurulup kararlar alındığı takdirde yerel kalkınmanın gerçekleşmesi mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

Akbulut, G. ve Ünsal, Ö. (28-30 Mayıs 2012). Levent Vadisi' nin (Malatya) Jeopark ve Jeoturizm Potansiyeli. 1. Ulusal Coğrafya Sempozyumunda Sunuldu, Erzurum.

Akdeniz, E. (1991). Kapadokya Yöresi İgnimbiritlerindeki Kuvars Minerallerinin ESR Spektroskopi Yöntemi ile İncelenmesi ve Yaşının Tayini. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alkan, H. ve Korkmaz, M. (19-21 Şubat 2009). Korunan Alanların Yönetiminde Yaşanan Sosyo-Ekonomik Odaklı Sorunlara İlişkin Bir Değerlendirme. II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresinde Sunuldu, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Altundağ, E. (2003). Kapadokya Bölgesinde Mustafapaşa Kasabası' nda Geleneksel Evlerin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Ançel, A. (2012). Göllüdağ – Acıgöl (Kapadokya Volkanik Provensi) Bölgesinde Yer Alan Karnıyarık Tepe Cüruf Konisinin ve Güneydağ Tüf Halkasının Patlatma ve Yerleşme Dinamiklerinin Saptanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Arı, Y. Doğa Korumanın Tarihi, Nedenleri Kategorileri ve Türkiye' de Doğa Koruma. Yayınlanmamış Ders Notu.

Arı, Y. (2003). Kuş Cenneti Milli Parkı' nda Park Yönetimi – Yöre Halkı İlişkisi. Doğu Coğrafya Dergisi. 8 (9): 7-37.

Arık, F., Öztürk, A., Diken, A., Eren, Y., Nalbantçılar, T., ve Tor, K. (15-19 Eylül 2010). Yazır Fayı (Selçuklu Konya) Üzerindeki Terkedilen Taş Ocakları ve Jeopark Projesi. Uluslar arası Jeolojik Koruma Sempozyumunda Sunuldu, Elazığ.

Avanos Belediyesi. http://www.avanos.bel.tr/avanos/Sayfa_Modul.asp?nedir=sayfa&id=2 adresinden 20.03.2014 tarihinde alınmıştır

Barut, F. (2012). Bizans Dönemi Kapadokya Kiliseleri Duvar Resimlerinde Koimesis: Meryem' in Uykusu Tasvirleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Beyaz, İ. (2012). Kapadokya Volkanik Provensine Ait Göllüdağ Obsidyeninin Mineralojisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Büyüksaraç, A. (2002). Kapadokya ve Çevresinin Paleotektonik Evriminin Jeofizik Yöntemlerle İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Canverdi, A. (2005). Kapadokya Bölgesi Güzelöz (Mavrucan) ve Ortaköy Mevkiindeki Kiliselerin Duvar Resimlerindeki Sahnelerin İkonografisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Cengiz, İ., Kazancı, N., Konak, N., Aslan, M., ve Özkümüş, S. (2011). Türkiye' nin İlk Jeotur ve Jeoyollarını Kurma Önerisi: "Tortum Narman – Oltu – Olur" Jeoyolu ve Tortum Uzundere İşhan" Jeoyolu (Erzurum, KD Türkiye). 64. Jeoloji Kurultayı, TMMOB Ankara.

Chaput, E. (1947). Türkiye' de Jeolojik ve Jeomorfojenetik Tetkik Seyahatleri. İstanbul Ünivesitesi. Coğrafya Enstitüsü Yayını No. 11, İstanbul.

Cimşit, F. (2007). Tepe Kent Yerleşmelerinde Psiko-Sosyal Alan Olgusunun Konut Örüntüleriyle İlişkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Cohen, E. (1972). Toward a sociology of international tourism, Social Research 39, s.164-182.

Coşkuner, B. (2009). 11. Yüzyılda Kapadokya Bölgesinde İsa' nın Doğumu ve İsa' nın Çarmıha Gerilemesi Sahneleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çekiç, G. (2008). Kapadokya Yeraltı Yerleşmelerinin Yer Seçimi Oluşumu Günümüzde Planlamaya Etkisi: Kaymaklı-Derinkuyu Örnekleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Dabanlı, E. (2010). Konaklama İşletmelerinde Ortaklaşa Rekabetin Uygulanabilirliği: Kapadokya Bölgesinde Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.

Devlet Planlama Teşkilatı. İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004). <http://ekutup.ivdpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2004/ilce.pdf> adresinden 01. 07. 2014 tarihinde alınmıştır.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. <http://www.milliparklar.gov.tr/AnaSayfa.aspx?sflang=tr> adresinden 24.04.2013 tarihinde alınmıştır.

Doyuran, V. (1976). Ortahisar' ın Çevresel Jeolojik Sorunları. Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni, s 19, 83-88.

Eğrican, N. (Mayıs 2011). Sürdürülebilir Gelişme. <http://www.egrıcan.com/?p=56> adresinden 19.03.2014 tarihinde alınmıştır.

Emre, Ö, ve Güner, Y, "Ürgüp-Avanos-Uçhisar (Nevşehir) Arasının Uygulamalı Jeomorfolojisi", *MTA Raporu*, Ankara, 1985, No. 132.

Eraşar, O. (1996). Kapadokya'da Yerleşim Alanları ve Sorunları, Nevşehir: Kapadokya Vakfı Yayınları.

Ertek, N. (2008). Kapadokya (Nevşehir-Kayseri) Bölgesi Kaolinitik Tüflerin Oluşumu ve Hammadde Pazarı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Farsani, N.T., Coelho, C., Costo, C., Carvalho, C.N. (2012). Geoparks & Geoturism (new approaches to sustainability for the 21 st century), Brown Walker Pres, USA.

Gülçubuk, B. (2009). Kırsal Kalkınma Kavramlar, Uygulama Esasları ve Dikkat Noktaları. Web: <http://www.dogaegitimi.org/egitim/kirsalkalkinma.doc> adresinden 22.04.2014' te alınmıştır.

Gülşehir Belediyesi. <http://www.gulsehir.bel.tr/> adresinden 26.03.2014 tarihinde alınmıştır.

Gümüş, E. (2007). Yeni Bir Doğa Koruma Kavramı: UNESCO Jeoparklar Çerçevesinde Çamlıdere Fosil Ormanı Fizibilite Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Gün, G. (2008). Konaklama İşletmelerinde İşgören Devir Hızının Personel Motivasyonuna Etkisini Belirlemeye Yönelik Kapadokya Bölgesinde Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.

Güngör Y, Turizmde Yükselen Eğilim: Jeoturizm, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni.

Gürler, G. "Göreme Tarihi Milli Parkı ve Yakın Çevresinin Jeolojik Miras Açısından Değerlendirilmesi", *MTA Raporu*, Ankara, 2007, No: 10989.

Gürler, G. ve Timur, E. (12-15 June 2007) Jeoparkların Koruma-Kullanım Yöntemlerinin Belirlenmesi; Karapınar Potansiyel Jeopark Alanı İçin Bir Değerlendirme, Türkiye. Proceedings of The Second International Symposium on Development Within Geoparks-Environmental Protection and Education, Lushan-Jiangxi Province-China.

Güven, G. (2010). Konaklama İşletmelerinde İlişkisel Pazarlama Uygulamaları: Kapadokya ve Antalya Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hacıbektaş Belediyesi. <http://www.hacibektas.bel.tr/portal> adresinden 26.03.2014 tarihinde alınmıştır.

İnan, N. (2008). Jeolojik Miras ve Doğa Tarihi Müzeleri. *Bilim ve Teknik Dergisi*. 80 - 83

İnan, N., Eren, M., Taslı, K., Koç, H., İnan, S., ve Gazioğlu, M. (13-17 Nisan 2009). Yenisu Köyü (Silifke-Mersin) Jeositi: Balık Fosilleri. 62. Türkiye Jeoloji Kurultayı, MTA. Ankara.

İnaner, H., ve Küçükçelen, İ. (13-17 Nisan 2009). Uşak-Ulubey Kanyonun ve Çevresinin Jeopark ve Jeoturizm Potansiyeli. 62. Türkiye Jeoloji Kurultayı, MTA. Ankara.

İnaner, H., Tokçaeer, M., Kaya, T., Akbulut, A., Çalapkulu, F., Ergün, M., Nakoman, Eran., ve Taşkiran, A. (20-24 Mart 2006). Acil Olarak Korunması Gereken Kula Jeopark Alanındaki Fosil İnsan Ayak İzleri. 59. Türkiye Jeoloji Kurultayı, MTA. Ankara.

Jeolojik Mirası Koruma Derneği. <http://www.jemirko.org.tr/tr/jeolojik-miras-terimleri.html> adresinden 15.10.2011 tarihinde alınmıştır.

Kalaycı, M. (2006). Geleneksel Ürgüp Konutları ve Dereler Mahallesi Koruma Geliştirme Önerisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kandemir, R., Erüz, C., Gürler, M., ve Gökkaya, G. (13-17 Nisan 2009). Gorom Vadisi (Gümüşhane) Jeoturizm Potansiyeli. 62. Türkiye Jeoloji Kurultayı, MTA. Ankara.

Kaplan, M. (2010). Otel İşletmelerinde Etiksel İklim ve Örgütsel Destek Algılamalarının Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi: Kapadokya Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaya, M. (1994). Geçmişten Günümüze Ürgüp, Ankara: Mozaik Dizgi.

Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 14 (22): 11-29.

Kazancı, N. “Göreme Tarihi Milli Parkı ve Civarındaki Jeositler”, *Tübitak Projesi*, Ankara, 2009, No: Çaydag – 106Y043.

Keskin, E. (2012). Tanıtım Faaliyetlerinin Destinasyon Seçimine Olan Etkisi: Kapadokya Bölgesini Ziyaret Eden Japon Turistlere Yönelik Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Koç, H., İnan, S., Eren, M., Taslı, K., ve İnan, N. (13-17 Nisan 2009). Kırtıl Köyü (Silifke-Mersin) Jeositi: Fosil Tarlası. 62. Türkiye Jeoloji Kurultayı. MTA. Ankara.

Korkanç, M. (2007). İgnimbiritlerin Jeomekanik Özelliklerinin Yapı Taşı Olarak Kullanımına Etkisi: Nevşehir Taşı. *Jeoloji Mühendisliği Dergisi* 31 (1).

Kula Belediyesi. <http://www.kula.bel.tr/kula-volkanik-jeopark.aspx> adresinden 19.03.2014 tarihinde alınmıştır.

Küçükılıç, H. (2002). Kültür Varlıklarının Onarımında Kullanılan Hidrolik Kireç Harçlarının Özellikleri ve Kapadokya Kaya Oyma Kiliselerinin Konsolidasyonunda Hidrolik Kireç Uygulamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-90256/somut-olmayan-kulturel-miras-ne-demektir.html> adresinden 15.10.2011 tarihinde alınmıştır.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44974/illere-gore-sit-alanlari-istatistigi.html> den 24.01.2014 tarihinde alınmıştır.

Lahn, E. (1941). Aksaray-Konya Arasında Volkanik Arazi. MTA Bull.Min.Res.Exp. C.22, Sayı 1, s. 45, Ankara.

Nevşehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. <http://www.nevsehirkulturuzum.gov.tr/TR,74246/goreme-acik-hava-muzesi.html> adresinden 20.03.2014 tarihinde alınmıştır.

Nevşehir İl Özel İdaresi, *Kapadokya Kültür ve Turizmi Koruma ve Geliştirme Bölgesi 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planına Esas Gözlemsel Jeolojik Etüt Raporu*, Ankara, 2010, sf 26.

Oakley, P. ve Garforth, C. (1985). Guide to Extension Training, FAO Training Series, No: 11, FAO. Italy.

Okuyucu, D. (2008). Kapadokya Bölgesi Yeraltı Şehirlerinde Bulunan Şaraphanelerden Birkaç Örnek. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı: 1

Orman ve Su İşleri Bakanlığı, *Nevşehir Turizminin Çeşitlendirilmesine Yönelik Ekoturizm Eylem Planı 2013-2023*, Nevşehir.

Öcal, S. (2000). Kapadokya' yı Ziyaret Eden Fransızca Konuşan (Francophone) Avrupa Ülkeleri Turistlerinin Tatminini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ötgin, C. (1995). Kapadokya Fresklerinde Figür. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özbal, N. (1989). Kapadokya Bölgesindeki Serbest Haç Planlı Kaya Kiliselerinde Resim Programı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özer, Ş. (2010). Kongre Turizmi ve Kapadokya Bölgesindeki Otel İşletmelerinin Kongre Hizmetleri Yönetiminin İncelenmesi: Kayseri ve Nevşehir İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Özgül, N. (2007). Turizm Coğrafyası. İstanbul : Çantay Kitabevi

Özkonak Belediyesi. <http://www.ozkonak.bel.tr/ozkonak.htm> adresinden 22.03.2014 tarihinde alınmıştır.

Öztan, S., Gürler , G., Gürler, M. (17-18 Eylül 2006). Önerilen Bir Jeopark Alanı: Orta Anadolu’ da Karapınar. Geoparks 2006 Conferance Belfast.

Paksoy, S. (1994). Turizm Pazarlaması ve Kapadokya Bölgesindeki Otel İşletmelerinde Pazarlama Faaliyetleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Pasquare, G. (1968). Geology of the Cenozoic Volcanic Area of Central Anatolia. Atti Accad. Naz. Lincei Mem., S.8, vol.9, Sez.2, 55-204.

Pekak, S. (2009). Kappadokia Bölgesi Osmanlı Dönemi Kiliseleri: Örnekler, Sorunlar, Öneriler. Odtü Mimarlık Fakültesi Dergisi. 26(2): 249-277.

Peker, N. (2008). Kapadokya Bölgesi Bizans Dönemi Kiliselerinde Son Mahkeme Sahnesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Saraçoğlu, N. (1995). Kapadokya Yöresi Bizans Freskoları Üzerine Plastik Yorumlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sarıaslan, A. (1991). Kapadokya’ nın Kültürel Turizm Potansiyeli. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sayın, M. ve Toprak, V. (13-17 Nisan 2009). Kapadokya İgnimbiritlerinde Peribacalarının Gelişimi (Orta Anadolu, Türkiye). 62. Türkiye Jeoloji Kurultayı, MTA. Ankara.

Senem, H. (2010). Yeşilhisar-Araplı (Kapadokya Volkanik Provensi/KVP) ve Çevresindeki Neojen Yaşlı Piroklastik ve Epiklastik Serilerinin Jeolojisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Sıddıki, F. (2004). Kapadokya Bölgesi Soğanlıdere Vadisi Karabaş, Gök ve Canavar Kiliseleri (mimari ve resimi). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Stueve, Andrea, Suzanne, Cook. (2002). “The Geotourism Study: Phase I Executive Summary” [Elektronik çevrim]. Travel Industry Association of America. <http://www.tia.org/pubs/geotourismphasefinal.pdf>, 1–24.

Sür, Ö. (1972). Türkiye' nin Özellikle İç Anadolu' nun Genç Volkanik Alanlarının Jeomorfolojisi. DTCF Yayınları, No. 223, Ankara.

Şahin, S. (1997). Kapadokya Bölgesi Kilise Freskleri ve Fresklerin Yüksek Baskı Tekniği ile Yorumlanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tanburoğlu, N. (2001). Kapadokya Bölgesi Göreme Vadisinde Bulunan Karanlık Kilise Duvar Resimleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Temizkan, S. (2005). Turistlerin Alışveriş Davranışı: Kapadokya Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Tolunay, A. ve Akyol, A. (2006). Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi. 2: 116-127.

Tomša, A., Marjanac, L., Marjanac, T. (2009). New Challenges With Geotourism. Proceedings Of The VIII European Geoparks Conference. Portugal.

Tosun, C. (2007). Yerel Düzeyde Sürdürülemez Turizm Kalkınmasının Kökleri: Türkiye' den Ürgüp Örneği (Çev. Ü. Reinhart). Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları Dergisi, 2 (8) : 26-31. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 1998)

Türkben, C., Gül, F., ve Uzar, Y. (2012). Türkiye' de Bağcılığın Tarım Turizmi Argo-Turizm) İçindeki Yeri ve Önemi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 14 (23): 47-50.

Uçhisar Belediyesi. http://www.uchisar.bel.tr/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=238 adresinden 20.03.2014 tarihinde alınmıştır

Umur, M. (2011). Kapadokya Bölgesi' ndeki Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin ve Müşterilerinin Hizmet Kalitesi Algılamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Unesco Türkiye Milli Komisyonu. <http://www.unesco.org.tr/?page=9:80:3:turkce> adresinden 20.04.2014 tarihinde alınmıştır.

Unesco Küresel Jeopark Ağı. (2007). Peyzaj ve İnsanlar: Dünya Mirası, Kültür ve Ekonomi. 7. Avrupa Jeoparklar Ağı Konferansı. Ullapool, İskoçya, İngiltere.

Urban, M. <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2012/03/nevsehir-uchisar-belediyesi-koruma.html> adresinden 20.03.2014 tarihinde alınmıştır.

Yeşil, P., Yeşil, M. ve Yılmaz, H. (2008). Jeolojik Miras Alanlarının Alternatif Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi: Ballica Mağarası Örneği. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 39 (2), 241-248.

Yıldırım, T. ve Koçan, N. (2008). Nevşehir Acıgöl Kalderası Kalecitepe ve Acıgöl Maarlarının Jeoturizm Kapsamında Değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 45 (2): 135-143.

Yıldırım, Y. (2006). Avanos Kenti. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yıldız, E., Sivri U. ve Berber M. (2010). Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması. Karadeniz Teknik Üniversitesi. <http://www.metinberber.com/index.asp adresinden 02>. 07. 2014 tarihinde alınmıştır.

Yılmaz, A. (2002). Jeoparklar. Bilim ve Teknik Dergisi, 417, 64-68.

Yılmaz, Ç. (1998). Kapadokya’ da Fiziksel Çevre Verilerinin Turizm ve Turizm Yapılarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yücel, M. ve Babuş, D. (2005). Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye’deki Gelişmeler. Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Dergisi. 11: 151-175.

Zouros, N. (2005). Geomorphologie : Relief, Processus, Environnement. Assessment, Protection and Promotion of Geomorphological and Geological Sites in the Aegean Area, Greece. sayı. 3: 227-224.

Zouros, N. (2010). Lesvos Petrified Forest Geopark, Greece: Geoconservation, Geotourism, and Local Development. The George Wright Forum. Volume 27 Number 1.